

TNR magasinet

MEDLEMSBLAD 4-2018

Redaktør:

Guro Alderslyst
Tlf: 905 52 820
E-post: ga@tyr.no

Annonsealg:

Arne-Henrik Sandnes
Tlf: 995 18 760
E-post: ahs@ahsmedia.no

Design, repro og trykk:

Hamar Media, avd. Nydal
Annonsefrist nr. 5-2018:
20. september 2018

TYR:

Storhamargata 44, 2317 Hamar
Tlf: 952 90 855
E-mail: tyr@tyr.no
Web: www.tyr.no

Styret

Styreleder

Leif Helge Kongshaug
Tlf: 930 63 642, styreleder@tyr.no

Nestleder:

Erlig Gresseth
Tlf: 918 77 315,
veistad@online.no

Styremedlemmer:

Inger Johanne Bligaard,
Tlf: 970 97 556
inger.johanne.bligaard@live.no

Torill Helgerud

Tlf: 419 00 504
torillhelgerud@hotmail.com

Per Øivin Sola

Tlf: 412 37 312
sola@jahrengard.no

Per Ivar Laumann

Tlf: 913 73 026
p-ilau@online.no

1. vara Merethe Mørk

Tlf: 993 99 144
merethemork@gmail.com

Administrasjon

Daglig leder:

Oddbjørn Flataker
Tlf: 909 30 883, oddbjorn@tyr.no

Avlsfagligansvarlig:

Kristian Heggelund
Tlf: 951 34 105, kristianh@tyr.no

Avlskonsulenter:

Julie Vaagaasar
Tlf: 907 93 957, juliev@tyr.no

Solvei Cottis Hoff

Tlf: 952 90 857, solvei@tyr.no

Avlsforsker:

Katrine Haugaard
Tlf: 46 91 35 44, katrine@tyr.no

Informasjonsansvarlig:

Guro Alderslyst
Tlf: 905 52 820, guro@tyr.no

Organisasjonsansvarlig:

Eli Hveem Krogsti,
Tlf: 917 40 525, elihk@tyr.no

Administrasjons- og prosjektmedarbeider:

Christina Blakstad
Tlf: 952 90 858, christina@tyr.no

MEDLEMSLAG I TYR

Raselag	Leder
Norsk Aberdeen Angus	Svein Eberhardt Østmoe, Høystad Gård, Hammarveien, 2480 Koppang, tlf: 907 94 273, norskaberdeenangus@gmail.com
Norsk Blonde d' Aquitaineforening	Lars Arne Bakken, Hengsrudvegen 82, 3174 Revetal, tlf: 992 71 778, Tovbakk2@online.no
Norsk Charolais	Trond Vidar Berge, tlf: 913 68 034 post@nordaasencharolais.no
Norsk Dexterforening	Morten Siring, Tveitveien 32, 4844 Arendal, tlf: 906 55 857, Morten.siring@gmail.com
Norsk Gallowayforening	Ronny Matnisdal, Storaergrønå 4, 4362 Vigrestad, tlf: 419 17 368, rmatnisd@online.no
Norsk Herefordforening	Inge Grepstad Kristoffersen, tlf: 91545613, inge.g.k@online.no
Norsk Høylandsforening	Elisabeth Haugarne, tlf: 977 53 151 highlandcattlenorge@gamil.com
Norsk Limousin	Lars Erik Megarden, tlf: 917 41 198 megarden@oppdal.no
Norsk Simmentalforening	Bengt Vestgøte, Hennemveien 23, 3406 Tranby, tlf: 412 75 330, bengves@online.no, leder@norskisimmental.no
Norsk Tiroler Grauvieh Forening	Anders Aas, tlf: 454 01 671, post@tiroler.no

Regionlag	Leder	Sekretær
TYR Buskerud	Tor Erik Kolbræk, tlf: 950 52 851, tor-erik.kolbraek@felleskjopet.no	Grethe Ringdal, tlf: 991 59 210, grete.ringdal@nortura.no
TYR Hålogaland	Dag Ivar Hansen, tlf: 971 59 054 daghansen21@hotmail.com	Birger Theodorsen, tlf: 974 12 705, birger.theodorsen@nortura.no
TYR Sogn og Fjordane	Hogne Bjørkelund, tlf: 918 59 933, hogne.bjorkelund@bhogne.no	Tonje Heggertveit, tlf: 905 04 994, tonje.heggertveit@nortura.no
TYR Sørlandet	Gunnar Bjørndal, tlf: 980 51 523, gubjoe2@online.no	
TYR Akershus	Kristen Svarstad, tlf: 900 86 278, kriguns@online.no	Hildur E. Brøvig, tlf: 950 20 392 e-post: hildur.brovig@nortura.no
TYR Hordaland	Hans Petter Eide, tlf: 976 51 146, hans-p.e@hotmail.com	Bjørn Ove Tuft, tlf: 901 22 387, Bjorn.ove.tuft@nortura.no
TYR Innlandet	Else Engen, tlf: 907 83 416, elseng@online.no	Trond Alm, tlf: 901 37 994, trond.alm@nortura.no
TYR Møre og Romsdal	Asbjørn Dahlen, tlf: 90790139, asbjorn.dahlen@hotmail.com	Halstein Grønseth, tlf: 952 17 283, halstein.gronseth@nortura.no
TYR Nordland	John Skogmo, tlf: 416 83 034, john.skogmo@nortura.no	Trine H. Myrvang, tlf: 959 85 520, trine.h.myrvang@nortura.no
TYR Rogaland	Inger Johanne Bligaard, tlf: 970 97 556, inger.johanne.bligaard@live.no	Karin Fuglestad, tlf 48 01 16 29, Karin.Fuglestad@nortura.no
TYR Telemark	Sveinung Kjellemo, tlf: 489 59 801 nome.sveinung.kjellemo@gmail.com	Are Sætre, tlf: 918 32 896, are.saethre@nortura.no
TYR Trøndelag	Asmund Wandsvik, tlf: 906 04 045, asmundwandsvik@gmail.com	Arnodd Kjenstadbakk, tlf: 970 71 605, arnodd.kjenstadbakk@nortura.no
TYR Østfold	Hans Martin Graarud, tlf: 922 61 524, hans.martin.graarud@gmail.com	Trond Johansen, tlf: 905 61 378, trond.johansen@nortura.no
TYR Vestfold	Silje Kristine Echdahl, tlf: 915 95 593, eikgard@online.no	Børge Slettebø, tlf: 900 92 989, borge.slettebo@nortura.no

Tørke og solidaritet

Leif Helge Kongshaug
Styreleder TYR

TYR

I fjor regnet avlinger bort. I år tørker avlinger bort.

Det er krevende å være matprodusent i landet vårt. Det er ikke bare Norge som er i akutt krise. Store deler av Europa, Australia, Canada og USA er i samme situasjon. For de som mener at vi i Norge ikke trenger egen matproduksjon da vi er så rike at vi kan kjøpe maten fra utlandet, må tørkekrisa være en tankevekker.

Som privatperson tok jeg en lang tur i deler av Sør-Norge for selv å se hvordan det så ut.

Konklusjon: Tragisk. Verre enn jeg kunne forestilt meg.

Været får vi ikke gjort noe med. Det vi kan gjøre er å sette i verk tiltak som reduserer skadevirkningene både på kort og lang sikt. I en fortvilet situasjon for bonden er det ikke bare viktig at det kommer tiltak, men også at de kommer raskt. Det overordnede ansvaret påhviler myndigheter, faglagene og samvirkene.

Hva har så TYR gjort? TYR har ingen økonomiske muskler eller er i posisjon til aktivt å sette i verk konkrete tiltak. TYR har kommunisert til våre medlemmer at det er viktig å stille opp på møter som blir arrangert lokalt og regionalt og holde seg orientert. Dette både med tanke på tiltak på egen gård og tiltak som blir organisert av myndigheter og samvirkene.

TYR har understreket at det er viktig å utnytte landets egne fôrressurser som fins i områder med mindre tørke. I et langstrakt land med dyre fraktkostnader har TYR poengtert at det er viktig å få etablert et frakttilskudd på en enkel måte. Når det gjelder rundballer, som er den mest aktuelle fôrtransporten, er det enkelt å innføre en tilskuddsordning basert på en sats pr. «rundballekilometer». Dette er enkelt og kontrollerbart.

Det er bra at søknader om avlingssskade behandles raskt. Men dyrene lever ikke av

erstatning. De må ha mat. Derfor må konkrete tiltak og organisering vedrørende fortilførsler komme på plass raskt. Her har myndigheter, faglag og samvirkene alle et ansvar for å være **konkrete og raske**. Så langt har det gått for sent.

Fra TYR sin side påpekes også at det ses på alle muligheter før dyr slaktes. Det er spesielt viktig å ta vare på mordyra så langt råd er. For at vi skal fortsette avlsframgangen, må selvfølgelig de beste avlsdyrene tas vare på.

«Når krybben er tom, bites hestene».

Som styreleder har jeg fått flere innspill på at ammekubønder som hvert år har tatt halm fra «faste» kornbønder, plutselig har fått beskjed om at en annen har forhåndskjøpt halmen. Andre innspill er at selgere av rundballer, skrur opp til «skyhøye» priser. Det er viktig at det betales for fôrenheter, og ikke rundballer. Verdien av en rundball kan variere veldig mye.

Det er stor forskjell på lønnsomheten i ulike produksjoner. Det må ikke bli slik at «de rike» overbyr de «fattige».

Solidaritet er viktig. Det gjelder internt i landbruksfamilien. Det gjelder i høyeste grad forbrukerne. Kjøp norsk kvalitetskjøtt i en tid med ekstraordinær stor slakting på grunn av tørken. Det er usolidarisk å reise til Sverige for å handle kjøttvarer i stedet for norske.

Det er usolidarisk å betale moms til den svenske stat samtidig som en benytter tjenester fra det norske samfunn.

Den kommende høst og vår blir en spennende og avgjørende tid for fremtiden til TYR.

Hvilke strategiske valg skal gjøres for å ta vare på og utvikle norsk kjøttfegenetikk?

Hvilken strategi er best for å ta vare på TYR sine medlemsinteresser?

TYR må ha en gjennomtenkt strategi for å møte et landbruk i endring. Styret inviterer allerede på første ledersamling til en slik prosess.

Ikke bare tørken krever solidaritet. Endringer i markedet for ulike landbruksprodukter samt hvordan norske grovfôrressurser skal utnyttes best mulig, krever også solidaritet, spesielt internt i landbruksfamilien.

INNHold

Leder.....	3
Dikt – Matauk	5
Enga etter tørkesommer	6
Får nord-norske bønder nok grovfôr i år?	8
Når bekymringene blir store?	10
Behold kua, drøy grovfôret	12
Definisjoner og forklaringar på fôr kvalitet	14
Utdringer – en tørr sommer	16
Med utsikt til Mjøsa	20
Utvikling av virtuelle gjerder til storfe	22
Storfe kalenderen	23
Besøk fra Mattilsynet.....	24
Avlsforskerens hjørne: Registrering av utrangeringsårsak på hunddyr	28
Fenotypetesten 2018 – 2019	29
Tips og nytt fra Storfe kjøttkontrollen .	30
TYR tilbyr nå avlsrådgivning!.....	32
Rase- og fylkeslag	34
Besetningsannonser	39
Klima og beite på høstens messer og arrangementer	42
BRSV og BCoV, smittsom hoste og –diare Nå kartlegges smittestatus i alle storfebesetninger	44

FS VELFERD

FS Velferd storfe

Fjøssystemer tar dyrevelferd for alle dyreslag på alvor. Som Norges ledende leverandør av innendørsmekanisering ønsker vi å bidra med de beste løsningene der velferd for både dyr og bonde står i sentrum.

Økt fokus på dyrevelferd gir en bedre hverdag for dyra, og økt lønnsomhet for bonden.

FS Båsskiller

– maksimerer kukomforten, forbedrer sikkerheten og øker ytelsen. Den tilpasses størrelsen på hver enkelt ku, og oppfordrer kua til å ligge riktig, og i lengre perioder. Økt liggetid kombinert med forbedret kukomfort fører til økt melkeproduksjon. At alle vesentlige deler er gummi-belagt og skillene er fleksible, gir naturlig og behagelig bevegelse inn og ut av båsen, noe som fører til betydelig reduksjon av risiko for skader hos kua. 10 års garanti.

FS SpalteMyk

– matte som er mykere og har mer fall mot spalten. Egner seg spesielt godt til fullspaltebinger for okser. 8 års garanti. Mattene kan tilpasses de aller fleste typer spaltegulv i betong, og produseres etter mål.

FS Komfort

– unik konstruksjon som sikrer optimal posisjonering av kua når den ligger. Maksimal komfort med hele 45 millimeter PU latex, som gir en myk og god overflate. Integrert «brystplank» og puter på to sider. Skrå profil bak på matta sikrer et renere liggeareal. FS Komfort har puzzlemønster som gir et sømløst resultat. I tillegg gir vi 10 års garanti på matta.

FS SpalteGrip

– matte med riller i overflaten. Dette gjør at kyrne får bedre grep og minsker faren for skliskader. Egner seg spesielt godt til melkeku og ungdyr i kombinasjon med skraprobot. 8 års garanti. Beregnet for spaltegulv og produseres etter mål.

 www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3178 Våle
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbo
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

Matauk

Denne vinteren har vi lite fôr,
derfor må vi bruke ressursene der vi bor

Har sommeren gjort deg sliten og kvalm?
Du kan fôre ammekua med halm!

Har du flere kyr enn du kan makte,
kanskje til slakteriet du de må frakte?

I fôret er det lite vann,
gi de så mye som du kan

Pass også på nok mineraler,
hvis ikke er det nødslakt du betaler

I vinter må du følge opp din nabo – ikke glem,
stikk innom en kollega og gi en god klem

Hilsen Nortura-Nora og -Maren

Kua i den grønne enga slik vi helst vil se det på sommeren

Enga etter en tørkesommer

En tørr og varm sommer har gitt utfordringer i forhold til fôrmengde. Men hva skjer med enga etter at den har vært utsatt for vesentlig tørkestress? Tåler den det dersom den var godt etablert før tørken kom, må vi regne med dobbelt våronn våren 2019? Sommeren 1947 var også tørr, men jordbruk har endret seg mye siden den gang.

Oddvar Kval Engstad,
rådgiver, fagleder grovfôr
Norsk Landbruksrådgiving
Innlandet

Sommeren har vært tørr, og ikke minst varm, i nesten hele Sør-Norge. De verste tørkeperiodene har slått inn til ulike tider i ulike regioner, og i skrivende stund (20.august) er det Sør-Østlandet og Agder som er mest plaga. «Heldigvis» har de mest gjenværende vekstsesong, med mulighet for at plantene livner til igjen før innvintringa. Indre dalstrøk var mest plaga tidligere i sommer, og der ser vi at sjøl

godt inntørka areal har fått igjen grønnfargen. Vi har håp om en brukbar, men sein slått i dalstrøka.

Tørssommeren 1947

Denne sommeren blir gjerne sammenligna med tørssommeren i 1947. Vi hadde en tørr sommer også i 1992, men da lå de fleste bedre an etter 1. slått enn i år. På Toten ble i 1947 notert tidlig varm vår og at telen gikk fort opp. Deretter fortsatte varmen, og bare småtterier av regn. De fikk bare en tredjedels høyavling, og ingen ettervekst i det hele tatt

på slåtteland. Vi kjenner også igjen lauving, nedslakting og vannkjøring, om enn i anna omfang nå. Første regn av betydning kom i slutten av september. Året etter var alle kløverplanter døde i flerårseng.

Mer stress i 2018

Mye av drifta har endra seg siden 1947, sjøl om Grindstad timotei fortsatt er viktig for oss. Slåttetida er mye tidligere, og gjødselmengdene større. I 1947 var tilgangen på fosforgjødsel fortsatt begrensa, og vi må anta at mer grasmark var undergjødsla.

Dagens driftspress må likevel regnes som vesentlig mer belastende for plantene, så særlig der vi ikke får regn og tilfriskning i september må vi være forberedt på ekstra våronn i 2019. I beste fall greier vi oss med litt suppleringssåing, trolig både av kløver og gras. Vi er spesielt redd for kløveren, da manglende jordfuktighet har gitt dårlige vilkår for nitrogenfiksering.

Tidlig restart gir muligheter

I områdene der veksten kom i gang igjen tidlig i august, kan plantene få et godt utgangspunkt for vinteren. Sjøl om de blir stressa av en ekstra slått eller avpassing, har de mulig-

het til å være mer utvokst og robuste når siste slått høstes uti september. Atskillig areal blir normalt beita mer eller mindre kontinuerlig i september, mens nå får det stå i fred. Det er viktig at du gjør ei nøye vurdering og prioritering av areal til slått eller beite i høst – trolig er det som skal fornyes uansett best egna til beite-/lufteareal, pga lågere avlingspotensiale. For planter som skal overvintrere, er det viktig at de får anledning til å vokse til igjen og få tre blad før vinteren. Det er spesielt viktig der det er fare for barfrost. Slått etter innvintring, når veksten har stoppet, er en mulighet, spesielt i områder uten barfrost. Kjøring på frossent gras kan imidlertid gi kraftige trakkskader, spesielt på bladgras.

September blir avgjørende

September blir både spennende og avgjørende for neste års vekst. Vi har potensielt næringsoverskudd både fra handels- og husdyrgjødsel, ikke minst organisk nitrogen i husdyrgjødsel som ikke har blitt omdanna tidligere i sommer. Bli det frigitt i september, kan vi få for kraftig vekst i september/oktober, med svak innvintring som resultat. Dernest kommer at vi ønsker å ta ut mest mulig avling i siste slått, og det betyr sein slått, trolig i innvintningsperioden for mange. Grasartene reagerer ikke like sterkt på feil slåttetid, og timotei er relativt robust. Men da er det viktig at plantene får en god periode etter slått. Verst vil det være i områder der veksten ikke starter opp igjen før tidlig september. Både gjødsling og slåttetid har vært og er en kalkulert risiko både for bønder og rådgivere i år.

Pass på kjøreskader

Siste slått i september gir også utfordringer med høstinga. Så sent på året er det normalt dårlige fortørkingsforhold, så det er viktig å gjøre godt ensileringsarbeid. Og ikke minst

må vi passe på kjøreskader. Det kan fort bli dette som blir det største problemet neste vår, med ekstra våronn som resultat. Utover høsten er lysmengden en begrensende faktor, og etter 15. september går tilveksten raskt ned i våre vanlige engplanter. Da må du passe på værmeldinga og prioritere gode høsteforhold, som også gir best surførkvalitet.

Utbedring av dårlige gjenlegg

Vi har sett mye dårlig gjenlegg i år, og fristen for vellykka seinsommersåing er trolig gått ut når du leser dette. Noe har retta seg der vi fikk brukbart med regn i slutten av juli, men mye trenger suppleringsåing til våren. Ta ei vurdering nå i september om du skal planlegge full fornying eller tidlig isåing. Er du tidlig ute neste vår, kan du greie deg med enkelt såutstyr og påfølgende tromling.

Høstkorn til før?

Med svekka eng og beite, og for noen behov for å få spredd husdyrgjødsel som ikke kom ut tidligere i år, spør noen om muligheter for å «tjuvstarte» vårveksten med høstkorn. Etter hvert har mange positive erfaringer med vårsådd høstrug til beite (og slått) utafør kornområdene. Med høstsåing må vi i utgangspunktet regne samme dyrkingsbegrensninger som for korn til modning, så aktuelt dyrkingsområde er ikke så stort. Trolig vil også høstkornet lettere skyte, og ikke reagere med busking som ved vårsåing, når det blir høstsådd. Der det overvintrer kan det gi en tidlig og god 1. slått, men du bør trolig suppleringså med ettårig raigras til våren om du vil ha avling utover sommeren. Sjekk med lokale NLR-rådgivere hva som er aktuell sådato for høstkorn. Vi kjenner til eksempel der høstrug ble høstsådd for vårbeite, men utvintra på grunn av soppangrep sjøl om plantene var relativt små, og vil derfor generelt anbefale sprøyting mot overvintringsopp.

Tiroler Grauvieh
– nå også godkjent som ammeku
på melkebruket

Se utfyllende informasjon på: www.tiroler.no

– nok mjølk til kalven!

**NORSK
TIROLER GRAUVIEH**

Langvarig regn har fylt opp jorda og vatn har stått på overflata i fleire veker på vinterskadd jord.

Foto: Ragnhild Renna

Får nord-norske bønder nok

Nord-Norge er en langstrakt og mangfoldig landsdel med store variasjoner i både klima og vær. Året 2018 er ikke noe unntak. Gras er den viktigste planteproduksjonen i Nord-Norge. Det er ganske årvisst med vinterskader i eng i en eller annen del av landsdelen.

Tekst: Ragnhild Renna,
Mobil 905 48 161
ragnhild.renna@nlr.no
NLR Nord-Norge

Vinterskader i år

Kysten av Nordland ble ramma av overvinteringsskader vinteren 2018 og i 2017 var det indre deler av Troms og Nordland som hadde store vinterskader. Vi har i mange år opplevd at snøen uteblir eller kommer langt utpå etterjulsvinteren. Dersom vi får et godt snø-

dekke tidlig, isolerer det mot tele og påfølgende vinterskader. Men i vår landsdel er det i større grad regn og mildvær i løpet av vinteren. Dette lager ei issørpe og tett isbarriere nede i snølaget som hindrer gassutveksling og forårsaker vinterskader. Graset tåler dårlig å stå innkapsla i is over to – tre måneder.

Djup og langvarig tele og unormalt mye nedbør

Ei ekstra utfordring i år var telen som gikk veldig djupt i barfrostperioden og heller ikke ville slippe taket utover forsommeren. Juni måned var svært kald og med mye nedbør over hele landsdelen. Det kom ikke noe varmt regn til bakken som kunne bidra til opptining og oppvarming. Telen bidro til at jordtemperaturen ble holdt nede og veksten av gras og andre vekster ikke kom i gang. Ennå i juli ble det funnet tele i masser i Ofoten og Vesterålen. Meteorologisk institutt viser i ei oversikt i Bondebladet datert 16.8.2018 at flere målestasjoner i Troms fikk nedbør mellom 125 og 200 prosent av normalen i mai og mer enn tre ganger normalen i juni. Vanligvis har den nord-norske forsommeren for lite nedbør....

Jordtemperatur viktig for veksten

Veksten i graset starter når jordtemperaturen kommer opp i 6 – 8 grader. Da våkner grasrøttene og de blir i stand til å ta opp næring fra jorda. Optimal temperatur for grasvekst har vi når jordtemperaturen er over 12 grader. Den nord-norske jorda har slitt for å få slike temperaturer på forsommeren i 2018.

Skadereparasjon og minimering av tap

Mange gårdsbruk på kysten måtte starte et større arbeid med i såing og reparering av eng. Pløying og fullstendig fornying ble valgt i den grad det var tid nok. Direktesåing av eng med engfrø eller raigras er effektivt og fungerer godt der det er mulig for frøet å få noe jordkontakt. I år ble spiringa forhindra av kald jord. Vassmetta jord og mye stående vatn på marka bidro til at frø svella opp, men drukna og råtna. Mye regn stoppa videre jordarbeiding i juni. Lengst sør i Nordland var det heller for lite nedbør og tørt. Mange kystbønder ble svært bekymra for avlingsssituasjonen.

Slåttetidspunkt og førkvalitet henger sammen

Oppstart av førsteslåttan ble utsatt med omtrent to uker i store deler av Nord-Norge

Styrtregn og langvarig periode med regn har vaska bort frø og drukna rugbeitet.

Foto: Ragnhild Renna

Jordtemperatur på eng i Andøy 8. juni 2018

Foto: Ragnhild Renna

grovfôr i år?

på grunn av låge forsommertemperaturer. Det er vanskelig å gi konkrete råd om slåttedato uten å referere til en produksjon, siden hver enkelt produksjon har sine behov. I ammeku- og kjøttfeproduksjonen er det viktig å ha nok struktur i grovfôret. I drivende, varmt vær øker strukturandelen i grovfôret raskt, men nordnorske bønder venta i år på at veksten i det store og hele skulle starte.... I juli tørka det opp og tropevarmen inntok denne landsdelen også. De fleste fikk svært gode høsteforhold med mulighet for fortørking. Det er ikke tatt noen fôranalyser ennå, som kan fortelle oss om kvaliteten på årets grovfôr, men vi antar at det er optimalt tørrstoffinnhold i svært mye av førsteslåtten. Nå når vi skriver august høstes ennå noe førsteslåt. Dette er et fôr med svært låg fôr kvalitet, mye struktur og dermed høvelig til ammeku- og kjøttfe.

Rask gjenvekst etter 1. slått

Med en sein førsteslåt er det kort tid igjen av vekstsesongen til å rekke en ny slått, men dette bør ammekubonden tilpasse til det behov som er på gården for nok grovfôr. I et dårlig avlingsår kan det være nødvendig å ta to slåtter. Det er viktig å passe på stubbehøg-

da, helst 8 cm eller noe mer, slik at grasnet har mulighet for å etablere nytt bladverk raskt og komme fort i gang med gjenveksten. Ellers må det også gjødsles umiddelbart etter slått. Når dette leses er det for seint å gjødsle

Ledige arealer til beite eller slått

I et dårlig fôrår burde alle arealressurser vurderes. Det er mye brakkmark som

kunne vært tatt i bruk, kanskje som slåtteareal dersom det er mulig å høste maskinelt, men gjerne som beiteareal. For ammeku- og kjøttfe er dette verdifullt grovfôr. Tilgang til ledige arealer og tid nok til gjerding og overvåking av dyr er hinder for at dette realiseres.

Nok grovfôr i 2018?

Vekstsesongen er ikke avslutta og innhøstinga pågår ennå. Mye gras står igjen å høste. Vi håper at den gode veksten i siste del av sommeren og gode avlingsmeldinger fra indre Nordland, Troms og Finnmark vil gi et overskudd av grovfôr til beste for alle.

Plastplater til alle formål

Melkerom – egnet til ALLE dyreslag
Teknisk rom – upåvirket av fukt og skitt
Våtrom – enkle å holde rene/vaske
Husdyrrom – lette å bearbeide/montere

Stort utvalg av lagerførte varer i Norge – tykkelse 1,5–42 mm.

Bergerud Gard

www.bergerud-gaard.no
1735 Varteig | Tlf. 918 45 004
ole@bergerud-gaard.no

Når bekymringene blir store?

Mange er bekymret for skadene som følge av tørken. Flere ser at de fortsatt ikke har nok fôr til dyra sine, og at de kanskje ikke har økonomi til å kjøpe inn fôr. Husdyrprodusenter opplever at kabalen ikke går opp med antall dyr og vinterens behov fôr. Det fører til at mange må tenke alternativer og står ovenfor det vanskelige valget å måtte redusere besetningen sin. Andre opplever ei kornavling som er mer en halvparten så dårlig som den bruker å være. Enorme lagre av kjøtt av både svin, kylling og sau samt forventet økt slaktning av drøvtyggere utover høsten, gir også en usikkerhet for bonden.

Tekst: Linn Thorud

Det kan være mye trøst i en kaffekopp delt med en kollega.

Flere bønder forteller at de har netter med dårlig søvn og opplever situasjonen som svært krevende. Noen opplever fremtiden til gården som usikker. Dette er svært tøft for de det gjelder.

I slike situasjoner er det viktig at man tar godt vare på seg selv. Det er også viktig at man holder et ekstra øye med på hvordan naboen har det. For mange er det mye støtte i at flere i samme situasjon møtes og prater sammen. Ta gjerne initiativ til å samle noen i grenda di. Da kan dere diskutere praktiske løsninger og kanskje fange opp noen gode råd andre har dratt nytte av. Det å gjøre noe sosialt og snakke om andre tema enn de som bekymrer en er også viktig.

Rådet for psykisk helse har laget en oversikt med forslag til hva man kan gjøre for å ta

best mulig vare på seg selv i en ekstra krevende situasjon – les 5 om dagen nedenfor.

Noen å snakke med?

Vi minner om at det kan være lurt å ta kontakt med banken eller regnskapsføreren hvis situasjonen blir krevende økonomisk. Vi har også mulighet for å være samtalepartner hvis en kjenner på at situasjonen begynner å ta på, slik at det går utover nattesøvn, humør, familielivet eller at hverdagen kjennes tung. Vi er landbrukets Bedriftshelsetjeneste og kan formidle profesjonell hjelp den veien for de som ønsker det.

For å lese mer om vårt tilbud kan du gå inn på denne linken: <https://hms.nlr.no/krisebistand/>

Kontakt din lokale HMS-rådgiver i enhetene

HMS-rådgiverne er tilgjengelige på hverdager mellom 0800 – 1500. Ved behov for akutt hjelp ring legevakta på telefon: 116 117.

5 råd for god bondehelse

Gjør noe sosialt

Slå av en prat på butikken, ring en venn eller kollega du ikke har snakket med på lenge. Bruk de faglige og sosiale arenaene som finnes i landbruket. Samvær ruster oss til å mestre egen situasjon og har positiv effekt på vår psykiske helse.

Ta deg pause

Skap deg en god rutine. Ta deg tid til kaffe-koppen, gjerne på samme tid hver dag. Stopp opp og kjenn etter, vær nysgjerrig og bevisst på hva verden og livet har å by.

Ta initiativ

Spør hvordan et familiemedlem, kollega eller venn har det. Snakk om andre ting enn dagligdagse gjøremål. Knytt bånd og vis oppmerksomhet overfor andre. Inviter dem med på aktiviteter.

Gjør noe du liker

Ikke glem å prioritere deg selv! Alle dager kan være en kilde til rette for det. Gjør noe du liker, les en bok, se på tv, ta en joggetur. Når kroppen er i bevegelse, blir gjerne tankene det også.

Søvn og mat

Nok søvn og et sunt kosthold gir deg bedre humør, mer energi, økt konsentrasjon og generelt bedre psykisk helse. Husk at kaffe, te, cola, nikotin om kvelden kan gi utfordringer for søvnen!

KVALITETSPRODUKTER TIL LANDBRUKET

Alt innen storfeinnredning – vi lager etter mål

Fôrhekker · Kraftfôrautomat · Drikkekar
Liggebåser · Gummimatter
Lettgrinder m/dør og kalvåpning
Transportvogner · Spaltplank

Rustfrie stolper til innredning
Rustfrie nedstøpningsmuffer til stolper
Rustfrie saltsteinholdere

Kontakt oss for et godt tilbud i dag:

RE FJØSINVENTAR

Salg · Veiledning · Livdyrformidling

Ramnesveien 1191 · 3175 Ramnes
Tlf. 99 26 74 08 oleadahl@online.no

Tekst:
Nora Sandberg og
Maren Stumlien
Nortura

I år har de fleste mindre mengde grovfôr enn normalt og må derfor tenke annerledes når det kommer til vinterfôringa. Det er utrolig viktig at man får en oversikt over alt fôret, slik at man ikke går tom i mars. Stabil vom gjennom hele vinteren krever god planlegging allerede før vinterfôringa begynner. Planlegg godt og unngå brå endringer i rasjonen. Mikrobene i vomma bruker tid på å optimalisere seg til en ny rasjon og utnytter dermed fôret dårlig kort tid etter et fôrskifte.

Behold kua, drøy grovfôret

Ta fôrprøver av det fôret du har og vei rundballene for å se hvor mange fôrenheter man har tilgjengelig. Når man har oversikt over kvalitet og mengde bør man sette opp en fôrplan for å se om dette holder til hele besetningen. Kan du eventuelt øke mengden kraftfôr for å få med deg noen dyr ekstra eller er du nødt til å slakte ut noen?

Ser man seg nødt til å redusere besetningen, begynner å vurdere de eldste kuene. Er det noen som har dårlige bein eller dårlig lynne? Noen det er vanskelig å få kalv i? Sorter ut de du hadde tenkt til å slakte ved et senere tidspunkt likevel. Sørg for å drektighetsundersøke så fort dyra kommer inn fra beite, i år har vi ikke fôr til tomme kuer. Kvigene bør man ikke slakte for mange av, dette er tross alt framtida. Finn ut hvor mange du må beholde for framtidig rekruttering og gjør deretter en vurdering av hvem som kan slaktes. Vi i Nortura kan bidra med ungdyrkåring der kvigene blir rangert ut ifra eksteriør, ultralydbilder og tilvekst. Det er ikke alltid den snilleste som har de beste beina, så det kan være greit å få noen utenfra til å se på dem. Selv

om fôrrasjonen i år skulle bli dyrere enn i et normalår vil det fortsatt være en fortjeneste i å opprettholde produksjonen i stedet for å la bingene stå tomme.

Fôrmidler

En rundball i 2018 er ikke den samme som i 2017, ei heller som i 2016.

Mange opplever at rundballene i år varer lenger enn i fjor. Det er ikke så rart, for hos de fleste er tørrstoffprosenten i fôret mye høyere enn den var da. Mange har også fått slått gras på et tidlig stadium, og det er derfor flere fôrenheter i en rundball i år sammenlignet med året før. Det betyr at de som teller rundballer og tror de har under halvparten av fjorårets avling faktisk kan ha så mye som 80 % når de ser på hvor mange fôrenheter de har. Her er det altså viktig å få tatt fôrprøver.

Halm

Selv om man kanskje har mer grovfôr enn man først hadde fryktet er det likevel mange som må supplere med halm for å fylle vomma og å få fôringa til å vare fram til neste som-

mer. Ammekua klarer seg bra på en rasjon bestående av mye halm, det samme med drektige kviger. I en rasjon med mye kraftfôr vil det også være gunstig for vommiljøet å få inn ekstra struktur slik at vi unngår sur vom. For å få hjelp til å sette opp en nøyaktig fôrplan, ta kontakt med rådgiveren din.

Når man bruker mye halm i rasjonen får dyra i seg mindre mineraler, i forhold til en rasjon med mye gras, og det er derfor viktig med god tildeling av mineraler denne vinteren. Særlig ammekua som nærmer seg kalving er det viktig med mineraler i forhold til råmjølkskvaliteten og kalvehelse. Rett mineralmengde er også viktig med tanke på kalvingsvansker, kalvedødelighet samt mineralrelaterte sykdommer. Det er viktig at vi ikke lar grovfôrsituasjonen i år ødelegge for den framtidige rekrutteringen, husk at kalven er det eneste produktet i ammekuproduksjonen!

Når rasjonen består av så mye tørt fôr som denne vinteren, er det veldig viktig at vi har vannforsyningen i orden. Når det ikke er noe særlig vann i fôret må de drikke desto mer ved

1. Skaff deg en oversikt over mengde grovfôr du har tilgjengelig. Ta fôrprøver og sorter fôret etter kvalitet.

2. Beregn behov og antall «innetider» i vinter. Del besetningen inne i ulike dyregrupper; drektig ammeku, ammeku med kalv, kviger, ungekøyer, osv.

3. Lag en fordeling som tildeler fôret utover vinteren og våren. Suppler med kraftfôr etter at du vet hva grovfôret inneholder. Husk mineraler og vitaminer!

• Bruk det beste fôret 2 – 3 uker før kalving, ku i laktasjon og til kalv og ungdyr

• Unge kyr vokser frem til de er 4 år, og krever derfor også fôr til egen vekst.

• Drektige kviger og ammeku med lav produksjon, tidlig i drektighet, kan få fôret med lavest næringsverdi.

• Oksene trenger godt grovfôr for å opprettholde en høy tilvekst, men kan få store deler av energibehovet i form av kraftfôr.

siden av. Sjekk at drikkekarene fungerer som de skal og hold de rene. Følg også godt med når temperaturen synker slik at de ikke fryser.

Nortura oppfordrer dere alle til å stikke innom naboen for å høre hvordan det går; ta en kaffekopp, gjerne flere, i løpet av høsten og vinteren. Kanskje kommer dere frem til noen gode løsninger sammen? Ta godt vare på både dyr og andre bønder i vinter.

Fôrmiddel	AAT, g/kg TS	PBV, g/kg TS	NDF, g/kg TS	FEm/kg TS
Surfôr middels fordøyelighet	81	33	511	0,84
Ubehandla bygghalm	47	÷ 37	770	0,39
Dyppeluta halm (NaOH)	62	÷ 66	630	0,69
Ammoniakk-behandla halm	58	÷ 21	760	0,54

Tabell: Oversikt over fôrverdien for ulike halmbehandlingsmetoder sammenlignet med grassurfôr av middels fordøyelighet. (Harald Volden)

Gammel fôringskunnskap (hentet fra boka Husdyrlære av Johs Høie og Hans Tilrem, 1951)

Lauv	Lauvet er et allsidig fôr, men det er stor forskjell på næringsverdien i de ulike artene. Høstetid, høstemetode og været under høstinga spiller også inn. Lauv av osp og rogn er det beste, her går det bare 2 kg tørt lauv til 1 fôrenhet (av ferskt lauv omtrent dobbel mengde). Innholdet av næringsstoffer og fordelingen mellom dem er omtrent som i høy. På grunn av innholdet av garvesyre og andre skarpe stoffer har ikke lauvet så gode dietiske egenskaper som høy og må derfor brukes med noen forsiktighet. Et vanlig lauvkjerv gir ca. 1 kg rent lauv.
Tang og tare	Vokser i store mengder langs kysten og har i lange tider vært brukt som fôr. Tangen (blæretang, grisetang, sagtang) vokser helst innaskjærs på grunt vann, taren (småtare, stortare, sukkertare og butare) utaskjærs på dypere vann. Tangen inneholder så mye av forskjellige salter at dyra kan bli sjuke hvis man ikke vanner ut tangen før fôring. Tangen bør helst kokes, taren kan brukes rå. Fordøyeligheten av tangen er lav.
Lav	Reinlav har tidligere vært brukt som fôr over store seler av landet. Reinlav inneholder ikke nyttbare mineralstoffer eller protein, men er rikt på karbohydrater. Det passer derfor godt sammen med proteinrikt høy og kraftfôr. Til kyrne bruker en 8 – 10 kg rå lav (40 % TS) per dyr og dag.
Skogsavfall	«Beit»(bjørkeris), bar og bark har tidligere vært brukt i fôrknappe år. Man kjøpte for eksempel hjem topper og greiner av frisk osp, bjørk, rogn, gran og furu som gnag og beit. Godt fôra storfe tar ikke så lett bar og bark. Sau og geit tar det lettere. Dyra har heller ikke godt av store mengder da innholdet av garvestoffer er høyt. Bar er rikt på karotin. Der man må spare mye på høyet og der man gir cellulose, kan et lite bartilskudd være viktig for dyras helse
Cellulosefôr	Vanlig trecellulose med 7 – 8 % vann inneholder omtrent 80 % cellulose. Den inneholder nesten ikke fett og protein. Fôringsforsøk har vist at det går ca. 1,25 kg cellulose til 1 fôrenhet. I et knipetak kan derfor sulfitt- og sulfat-cellulose fra våre cellulosefabrikker være et næringsrikt fôr.
Rotvekstblad	Rotvekstbladene inneholder 10 – 20 % av den fôrmengden man avler på et rotvekstskifte, avhengig av om man dyrker bladrike eller bladfattige sorter. Det er derfor en god ressurs å utnytte disse til fôr. Gulrotblad er de mest næringsrike av alle slags rotvekstblad. Potetriset kan tørkes, kuttes og fôres sammen med halm, men bør helst høstes på blomstringsstadiet.
Potet	Poteter inneholder ca. 20 – 25 % tørrstoff og er rike på stivelse (15 – 20 %). Av potettørrstoff regner man ca. 1 kg til fôrenheten, altså 4 kg potet.

Definisjonar og forklaringar på fôrkvalitet

Når det blir prata eller skreve om kvalitet på grovfôr eller surfôr blir det ofte brukt mange forkortingar. Forklaring på dei mest brukte forkortingane finn du her.

Martha Ebbesvik, Agropub

- **Energi.** Fôrets energiinnhald vert målt i megajoule (MJ). Framleis vert også fôreining mjølk (FEm) brukt som mål på energiinnhaldet i fôret til drøvtyggarar, og 1 FEm er det same som 6,9 MJ.
- **AAT** er aminosyrer absorbert i tarmen og eit mål for proteinbehovet til drøvtyggaren.
- **PBV** står for proteinbalansen i vom. PBV viser balansen mellom protein i fôret som kan brytast ned og mikrobeprotein bygd opp i vomma.
- **NDF** er nøytral løyseleg fiber og eit uttrykk for fibermengde i fôret.
- **iNDF** er ufordøyeleg NDF, det vil seie fiber som ikkje kan nyttast av dyret. Ufordøyeleg fiber kjem alltid igjen i møkka.
- **Fylleverdi.** Fôret fyller fysisk opp vomma i forhold til kua sin opptakskapasitet. Fylleverdi er eit mål på kor mykje fôret fyller opp vomma. Alle fôrmidlar har ein fylleverdi (FVL). Høg fylleverdi betyr at det blir mindre plass til fôr i vomma.
- **Fôroptakskapasitet** = tørrstoffopptak x fylleverdi
- **Vombelastning** er forholdet mellom melta mengde sukker + stivelse og total mengde NDF i rasjonen. Forholdet bør ikkje vera over 0,6. Høg vombelastning fører til sur vom.
- **Gjæringskvalitet** er et mål på kor godt surfôret er konservert.
- **TS** er tørrstoff, den delen av fôret som ikkje er vatn.
- **FEm/kg TS** er fôreiningkonsentrasjonen til fôrmeddelet, fôreiningar per kg tørrstoff.
- **Aerob** kallar ein biologiske prosesser som berre kan skje når det er fritt oksygen til stades.
- **Anaerob** betyr «ikkje oksygenkrevande» og vert brukt i biologien om nedbrytingsprosessar som kan skje utan oksygen, eller om organismar som kan leve i miljø utan oksygen.
- **Fakultativt anaerob** kallar ein organismar som kan leve både med og utan oksygen. Anaerob respirasjon er ein ufullstendig forbrenning.
- **Koliforme bakteriar** er organismar som er til stades i miljøet og i avføringa til alle varmblodige dyr og menneske.

Kjøttferasen med minst kalvingsvansker

100 % kollet avkom

Ungokser fås som spermvital!

FOTO: JAN ARVE KRISTIANSEN

Elite okse 74043 Hovin Hawk. Meget god på fødselsforløp både på kvige og ku. God på tilvekst og gir dermed bra slaktevekter. Egen IMF prosent: 3,25

Eliteokse 74029 Horgen Erie. Avler meget gode moregenskaper med høy mjølkeevne på døtre. God på slaktevekt og slakteklasse. Gode tall for fødselsforløp ku. Egen IMF prosent 3,80.

Eliteokse 74033 First Boyd fra Li. God på fødselsforløp både på kvige og ku. Meget sterk på produksjon når det gjelder tilvekst og slakt. Egen IMF prosent: 3,30

Elite okse 74039 Li's Great Tigre. Begrenset sædlager, bør brukes i renaseavl. En allround okse som er god på det meste, total indeks på 122! Egen IMF prosent: 3,16

Ungokse 74074 Lakris av Funnaunet. Okse med meget flott eksteriør. Hadde god tilvekst, godt grovfôr opptak på testen. Ryggmuskel 8,02cm! Egen IMF prosent: 4,23

Ungokse 74075 Laurens av krogedal. Hadde god tilvekst og meget god forutnyttelse i testen. Bra eksteriør. Forventes og gi gode slakteresultater og mye mjølk i sine døtre. Egen IMF prosent: 2,79

Ungokse 74076 GBA Lord. Stor og lang okse med flott eksteriør. Gjorde det meget godt på grovfôr opptak og muskeldybde på testen. Egen IMF prosent: 3,29

www.norskangus.no

FORMEL

Opptatt av klima og økonomi? Da bør du gi meg FORMEL Biff!

FORMEL Biff er vår kraftfôrserie utviklet spesielt for oppfôring av okser. Vi har nå tilsatt en ny komponent i FORMEL Biff-sortimentet som i forsøk har gitt betydelig økning i fôreffektivitet og lavere utslipp av metangass.

Vi bidrar derfor til enda bedre tilvekst på oksene, bedre økonomi for bonden og reduserte klimagassutslipp.

Anita er glad i dyra sine og gjør alt for at de skal ha det bra

Utfordringer – en tørr sommer

En varm og tørr sommer har bydd på utfordringer for mange bønder i Sør-Norge. Spesielt er det husdyrbønder med grovføretene som har kjent på fortvilelse og frustrasjon. En av våre aktive medlemmer er Anita Høydalen i Lunde, Telemark. Hun driver gården alene, har status som Aktiv avlsbesetning på Tiroler Gråfe og i sommer har hun virkelig fått føle på hva tørke vil si.

Tekst: Lina Aasan

Anita Høydalen (46) er ei tøff dame som driver Hanto gård i Lunde, Telemark. Her bor hun sammen med sine to barn, Ina (18) og Stian (15), som begge er til stor hjelp i gårdsdriften. På gården er det ammekuproduksjon som baserer seg på livdyrsalg med rasen Tiroler Grauvieh. I dag har hun 29 mordyr med kalv, og kviger til rekruttering. Vanligvis selger hun kviger til liv og okser til oppføring. To til tre okser selges som avlsokser hvert år om kvaliteten er tilfredstillende. Hun driver også med oppdrett av islandshest og har i dag 16 islandshester og en varmblodstraver. I tillegg er det «Inn på Tunet»-virksomhet med aktivitetstilbud og arbeidstrening i samarbeid med Nav, barnevern og psykiatri. Anita har verv som styremedlem i TYR Telemark og Norsk Tiroler Grauvieh forening. Hun jobber nattvakt og er miljøarbeider utenom gården, men

poengterer at hun er **ikke** deltidsbonde selv om hun har jobb utenom. Gårdsdrifta i seg selv utgjør ca. halvannet årsverk. Ikke i noen andre næringer blir man ansett som deltidsansatt om man jobber full stilling eller mer.

Det er tydelig at Anita trives i lag med dyrene sine og er fornøyd med besetningen som hun har bygd opp. Tidligere var det melkeproduksjon på gården. De første Tirolerne ble kjøpt inn i 2006 og noen ble krysset frem med NRF. Den siste som hadde litt NRF-innkryssing forsvant fra gården for et par år siden. Det var Anitas far som begynte med Tiroler. Da var det ikke stort mer enn 100 mordyr av den rasen i Norge. Ved overgang til ammeku sto valget mellom Tiroler Grauvieh og Aberdeen Angus. Valget av rase ble tatt utfra gårdens bygningsmasse, beliggenhet og ressurser i tillegg til tenkt driftsopplegg. Tiroler trakk det lengste strået på grunn av sine særdeles gode mordyregenskaper. Sigbjørn, Anitas far, som var mangeårig

dyretransportør for Nortura klarte gjennom sine kontakter å få tak i noen få, men gode avlsdyr av rasen. Disse danner grunnlag for den besetninga Anita har i dag. I 2013 overtok Anita driften etter at faren brått gikk bort. De var da i en 5-årig overtakelsesprosess og hadde tatt overtakelseskurs som bondelaget/landbruksrådgivinga arrangerer. Hun anbefaler kurset på det varmeste. Også søsken som ikke skal overta bør delta. Hanto gård er i dag aktiv avlsbesetning og har status helsefe.

Det spøker for en tredje slått

På Hanto gård drives ca. 300 mål dyrket mark. Nær halvparten er leid jord. Vanligvis blir det en 1. slått, en 2. slått og så beiter kyrne 3. slått. Tidligere har dette vært mer enn nok og det har vært mange baller til overs til året etter. I forfjor hadde hun 100 baller til overs og det berget dyrene hennes i vinteren som var. Slåtten i 2017 var ikke heller god på grunn av først tørke, så mye regn og flom. Hun måtte

bruke alle de ballene som var til overs og i tillegg kjøpe inn baller for å klare seg frem til kyrne kunne slippes på beite nå i 2018. Derfor er det ekstra vanskelig i år. Fordi det er ingenting igjen å gå på.

Hittil i år er avlingen på ¼ av tidligere års avling på 1. slått og det har nesten ikke vært noe 2. slått i det hele tatt. 2. slått resulterte i maks 10 rundballer. Det er ikke store forhåpninger for en 3. slått. Hvis det blir en 3. slått blir det en positiv overraskelse. Jordene består i hovedsak av stiv leire og sand. Det er ikke ideelt i denne tørka. Det ser ut til at kløveren har tatt overhånd, og det finnes ikke antydning til grasvekst. Anita regner med å måtte ta opp engen igjen til neste år.

Kyrne beiter i dag på et jorde som det skulle ha vært en 2. slått på. Planen er å beite kjøpt av, pusse, gjødsle og håpe på en god og lang høst. Beitearealet til gården strekker seg over både innmark og utmark. Utmarksbeitet består i stort sett av ravedaler. Anita har store inngjerdede havner hvor dyrene beiter, kyrne beiter først og hestene etter. Hun skifter lett mellom havnene, de henger sammen og det er bare å åpne grunder mellom. På en vanlig sommer har graset i den første havnen vokst opp igjen når dyrene har beitet ned de andre, og slik går de rundt hele sommeren. I år har ikke graset vokst opp igjen. Sommeren har i stort sett blitt brukt til å gjerde inn nye

beiter i bygda, og hester og kviger har blitt sendt andre steder i kommunen.

Det er en fortvilende situasjon.

«Føler meg som en dårlig bonde»

Det er ikke noe tvil om at denne sommeren har vært og fortsatt er krevende. Hos Anita har det vært mye tanker om hvordan det skal gå med dyrene og økonomien? Blir jeg kvitt oksekalvene mine? Eller må jeg se på andre muligheter nå? En mulighet kan være tilbakelevering av slakt og distribuere og selge grasfeedkjøtt privat, men dette er både tidkrevende og usikkert.

Sosiale medier har ikke vært noen støtte for Anita. Hun føler det er mye bondehets av folk og organisasjoner som vil næringa til livs. Mange mener at bonden får som fortjent. Vanligvis tar hun ikke til seg av slike kommentarer, men i år har det vært mer trykk enn vanlig. Det mangler heller ikke på gode råd. Det kan være alt fra lauving til å bare grave dypt nok etter grunnvann. De flinkeste bøndene får det visst til å gro uansett. Også uten vann. Meldinger og «tagg» i innlegg om svindyrt før får bonden å føle seg dårlig. Hun kan da ikke mene at pris har noe å si når det gjelder før som berger dyra?! Det er stadig noen som har slått en liten skråning og vil hun skal hente graset til dyra. Tanken er god, men tida strekker dessverre ikke til. Og når man

ikke vil ta imot tvilsomt importert gras, og det ikke er nok med graset fra en skråning, kommer følelsen av utilstrekkelighet.

Anita driver gården alene. Hun sier at denne sommeren har vært tung, og det hadde vært godt å ha noen å dele bekymringene med. Det blir mye press på én person. Hun er uendelig glad for at hun har et godt nettverk rundt seg med både bønder og gode naboer. De snakker mye sammen og hjelper hverandre når det trengs. Også lokalt i Lunde føler Anita at det er stor forståelse for at bøndene har det vanskelig i år, på butikken spør både kjente og ukjente hvordan det går med henne og med dyrene hennes.

Dyr på rømmen

I sommer har venner og naboer i Lunde stått på for hverandre litt mer enn vanlig. De har hjulpet med beitearealer, med transport av dyr og ikke minst innhenting av dyr på rømmen. Havner har blitt beitet til bristepunktet. Løvverk på trer opp til 1,80 høyde er spist opp, og når maten er slutt så stikker dyrene av. I år har det tydelig vært flere dyr på rømmen en vanlig. På et nytt område som Anita gjerdet inn i sommer ble dyrene skremt av rovdyr. Da er det godt å ha naboer og venner til hands.

Dyrevelferdsmessig sier Anita at hun er overrasket over hvor godt kuene klarer å holde seg i fint hold. Men hun merker at noen dyr

>>>

Trivsel i fjøset !

GEA Mullerup forings og gjødselutstyr har i flere tiår vist seg som pålitelige og lønnsomme arbeidshester i norske fjøs. Det er i daglig drift GEA Mullerup utstyr med mer enn 50 000 timer på timetelleren.

Reime fangfront med nødopplukk, leveres ferdig montert og klar til bruk. Bare å henge opp. Kraftig utførelse og stillbar hals åpning Dyrevennlig —ingen bolt/skruehode som lager gnagsår i bogen.

Reime

Reime Landteknikk

Lidenskapelige og kompetente folk

Tlf. 51 56 10 80 www.rlteknikk.no

Liggeunderlag, spaltematter

Anita Høydalen er ei tøff dame, men innrømmer at sommeren har vært tøff.

Tørkestressa beite.

produserer mindre melk, fordi det er variabel vekst blant kalvene. Hun har også sett at dyrene ikke har like fin pels som de vanligvis har om sommeren og at de viser dårligere brunst.

En uoppfordret telefonsamtale

Plutselig en dag fikk Anita en telefonsamtale etter et innlegg på facebook. Det var en kornbonde som uoppfordret ringte og tilbydde 200 halmballer. Ikke før den dagen hadde Anita forstått hvor dypt denne krisen satt i henne. Når de snakket i telefon kom tårene. Det var tårer av lettelse og glede. Dette berger dyra hennes i vinter. Hun har opplevd det som

vanskelig å skulle «tigge» etter halm når hun vet kornbonden helst vil tilbakeføre halmen til jorda. Hun er derfor glad for at bondeorganisasjonene har gått ut og oppfordret kraftig til å ta vare på halmen som formiddel i år.

I tillegg til eget for og de 200 halmballene har hun kjøpt 35 rundballer av naboen og skal importere 80 rundballer fra Island.

Telefonsamtalen gjorde at hun ikke trenger å slakte ut besetningen. Hun kommer til å slakte noen eldre dyr og ei som har hatt jurbetennelse. Hun er enda ikke sikker på om hun kan spare like mange rekruteringsdyr som hun vanligvis gjør, men hun skal klare seg frem til neste beitesesong. Anita har en

stabil besetning og har kommet over oppbyggingsfasen, hun sier at hadde besetningen vært under oppbygging nå hadde denne smellen vært vesentlig hardere.

Hun avslutter med at hun er overbevist om at det blir mer ekstremvær i Norge og at det blir tøffe tak for en næring som er så prisgitt av værgudene. Her har det vært flere dårlige år med isbrann, flom og tørke. Hva med neste år? Klarer hun å bære ett dårlig år til økonomisk? Det er bare å ståsette seg for hva som måtte komme – prøve å møte utfordringene når de kommer og se mulighetene!

PASSER TIL ALLE DRØVTYGGERE

Grovfôrermangel?

Gje dyra dine FiberMix med maxammonhavre

Grovfôrerstattaren FiberMix inneheld høg andel fiberrik maxammonhavre.

FORDELAR:

- Alkalisk pH, grov struktur og høgt fiberinnhald sikrar godt vommiljø
- Positiv PBV er gunstig til seint hausta grovfôr
- Inneheld mineral og vitamin

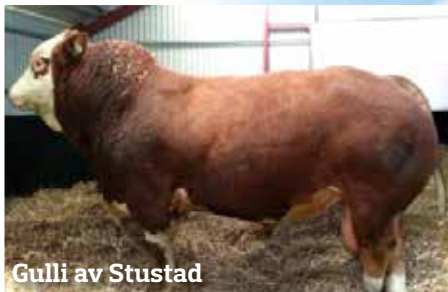

- Koparnivå tilpassa sau langs norskekysten
- Kan gjeast i store mengder til både storfe, sau og geit
- Perfekt å kombinere med TopLac, Melketopp etc.

GODT GJORT ER
BEDRE ENN GODT SAGT

FOR BESTILLING:
Tlf: 51 74 33 00
www.fiska.no

Fiskå & Mølle

Gulli av Stustad

Elvis P av Hovde

Frost P av Teleneset

Hiawata av Hovde

Simmental er kjøttferasen med egenskaper som gjør at denne rasen sannsynligvis er den mest effektive kjøttferasen i Norge. Simmentalkyr som reinrasa eller som kryssninger har kalvingsegenskaper som gir lite kalvingsproblemer. Simmental som reinrasa eller som kryssninger har gode produksjonsegenskaper med høy tilvekst, slaktevekt, slakteklasse og lite fett, samt meget god forutnyttelse. Simmentalkyr som reinrasa eller som kryssningskyr produserer mye mjølk i utmark og på innmark og avvender de tyngste kalvene. Simmentalkyr som reinrasa eller som kryssningskyr har god fruktbarhet og korte kalvingsintervaller. Simmental er robuste og lett handterlige dyr. Et naturlig førstevalg i lønnsom og bærekraftig storfekjøttproduksjon!

Eliteokser fra Simmental

73062 Elvis P av Hovde kollet okse e. Brasil av Almanuet P ET – mf. Vegard av Stubberud. Elvis utmerker seg som morfarokse med døtre som kalver lett, har høy mjølkeytelse og avvender tunge kalver. Anbefales i bruk på ku i reinraseavl og kryssningsavl spesielt for rekruttering av mordyr. Fødselsindeks: 91 Produksjonsindeks: 107 Morindeks: 112 Totalindeks: 105

73069 Frost P av Teleneset kollet okse e. Steinadler PP – mf. Lynun Pasko. Frost gir avkom som har høy tilvekst, slakteklasse, slaktevekt, lite fett og døtrene er meget gode mordyr med høy mjølkeytelse og lite kalvingsvansker. Anbefales brukt på ku i reinrase og kryssningsavl. Fødselsindeks: 85 Produksjonsindeks: 115 Morindeks: 119 Totalindeks: 110

73077 Gulli av Stustad kollet okse e. Poldau PP – mf. Stål P av Vollum. Gulli er en allroundokse med indekser for fødsel, produksjon og moregenskaper uten svakheter og høyest totalindeks av alle norske seminokser uansett rase. Nå med seminokseport til Sverige og Danmark. Gulli sine avkom har lave fødselsvekter, høy slaktevekt, meget god slakteklasse og lite fett. Døtre er gode mordyr med høy mjølkeytelse. Anbefales brukt i reinrase og kryssningsavl. Fødselsindeks: 114 Produksjonsindeks: 115 Morindeks: 114 Totalindeks: 128

73084 Hiawata av Hovde hornet eliteokse e. Apollo av Nes – mf. Vegard av Stubberud. Hiawata sine avkom fødes lett, har god kjøttsetting og et fint eksteriør. Hiawata er anbefalt okse i Geno sin avlsplan for bruk av kjøttfeseimin på mjølkeku, ved å ha dokumentasjon i Kukontrollen på å ikke gi kalvingsvansker i kombinasjon med NRF ku – og å avle bruksdyr kryssninger med gode slakteegenskaper. Kan brukes på kvige i reinrase og kryssningsavl. Fødselsindeks: 106 Produksjonsindeks: 102 Morindeks: 89 Totalindeks: 103

73119 Lotto P av Klevmo kollet ungoke uttatt til semin i 2017 e. Elvis P av Hovde – mf. Steinadler. Okse uten egne avkom, men har indekser med middels god sikkerhet som tilsier at avkom har fødselsforløp omtrent som rasemiddelet. Har god tilvekst og slakteegenskaper samt døtre som mjølker godt og avvender tunge kalver. Anbefales brukt på reinrase avl og kryssningsavl. Fødselsindeks: 95 Produksjonsindeks: 106 Morindeks: 119 Totalindeks: 108

73121 Liksom P av Søråsen kollet ungoke uttatt til semin i 2017 e. Excalibur Pp – mf. Frost P av Teleneset. Okse uten egne avkom med indekser for fødsel som tilsier lette kalvinger og avkom med gode slakteegenskaper. Har genetikk som gir mordyr som mjølker godt. Kan brukes på kvige i reinrase og kryssningsavl. Fødselsindeks: 111 Produksjonsindeks: 107

Anne-Marte Hoelstad Maset og Lars Magne Maset synes det er stas at det blir flere dyr på Hemstad Østre, men det gir litt ekstra utfordringer at første år med storfe er tidenes tørkesommer i Sør-Norge.

Foto: Guro th. Alderslyst

Med utsikt til Mjøsa

Rett sør for Stange kirke, i solhellinga mot Mjøsa, ligger gården Hemstad Østre. Anne-Marte Hoelstad Maset og Lars Magne Maset tok over gården etter Anne-Martes foreldre i 2014.

Informasjonsansvarlig, TYR
Tekst: Guro Alderslyst

På det tidspunktet var det bare jordbruksproduksjon på gårdens 587 dekar, men Anne-Marte og Lars Magne startet opp med bier og honningproduksjon allerede første året etter at de hadde tatt over gården. Brukerparet er opptatt av å utnytte de ressurser gården har, samt bidra til det kretsløpet en har ved landbruksdrift. Biene er en viktig bidragsyter her. Men de nye brukerne på Hemstad Østre ønsket også flere dyr. Tankene streifet så vidt sau, og kraftfôrkrevendeproduksjon så de som uaktuelt. Lars Magne har vokst opp på melkebruk på Nordmøre, dessuten har de skog som er plantet på gamle beiter og har for høy bonitet til å ha noen stor driftsverdi for gården. Disse kan forhåpentligvis igjen bli gode beiter. I flere år har de vurdert ammeku, og da en nabo skulle avslutte og selge i vår,

var det bare å slå til. Sju, svært kortreiste, godt voksne, men drektige kyr har ennå ikke vært på den nye gården sin – de går på samme beite som de har gått på tidligere. Litt spesielt er det å starte opp med husdyr den tørreste sommeren på over 70 år – alle bekker er tørket inn, så her det blitt mange ekstra bilturer for å passe på at kyrne har nok vann. Vann kjøres i tank og ut på beite.

Anne-Marte og Lars Magne har brukt tid til å forberede seg mentalt på å bli storfebønder. De har hjelp fra rådgiver i Nortura, og Norsk landbruksrådgivning har tegnet fjøsløsning for dem. Men fjøset kommer etter hvert. I begynnelsen blir det utegangerdrift med rundbuehall til de sju kyrne. Et gammelt kållager skal innredes og benyttes til kalvehjemme, kalvings- og sjukebinge. Ved rundbuehallen og kalvehjemmet blir det et mindre areal som kan stenges av, og ikke minst rengjøres. Fra dette arealet blir det sti bort i skogen slik at kyrne kan gå dit om de vil. Lars Magne er også opptatt av at ungene skal ha kontakt med dyra, så rundt denne kvea lager han «hengegjerde». Det vil si et gjerde hvor ungene kan stå og se på dyra. Alt dette er ikke helt på plass – noe som først og fremst skyldes ekstrem varme på Hedmarken i sommer. Noe har ført til at det rett og slett har vært for varmt til å holde på her, og at mye tid går med til vannkjøring og nå tilleggsføring av dyra på beite.

TYR får ukentlig telefoner fra fortvilede storfebønder som ikke har nok fôr til dyra sine. Anne-Marte og Lars Magne's gård ligger ned mot Mjøsa – og de har vanningsanlegg. Dette har reddet føret for deres del – og per i dag har de så de klarer seg over vinteren.

Planen er å bygge opp besetning både ved egenrekruttering og eventuelt noe livdyrkjøp – og første utkast på fjøset er beregnet på 30 mordyr, men med mulighet for utvidelse. De sju innkjøpte dyra er mellom 13 og 18 år gamle og godt innkalvet i så måte. Den største spenningen når kalvinga starter senhøstes er altså kjønnen på kalvene.

I det planlagte fjøset er det likevel tatt hensyn til eventualiteter – det kan med enkel grep endres til for eksempel oppføring av okser – og om en finner ut at en ikke vil drive med ammeku, skal fjøset enkelt kunne gjøres om til for eksempel et maskinhus. Selv om det virker som om paret har en god plan, ønsker de i vinter å bruke litt tid på å besøke ammekuprodusenter, se litt på løsninger og høre hva folk er fornøyd med – og ikke fornøyd med.

De sju kyrne er i hvert fall starten på å få en helhet og å utnytte ressursene på Hemstad Østre Gård. TYR ønsker lykke til.

Verdens ledende messe for profesjonelt dyrehold

- 163.000 høykvalifiserte besøkere som interesserer seg for ny teknologi innen områdene storfe, svin, fjærfe og akvakultur
- Mer enn 2.638 internasjonale utstillere på over 250.000 m² utstillingsareal
- Det komplette programmet for dyreproduksjon: oppdrett, fôring, dyrehold, foredling og markedsføring
- Ledende på teknologi innen fornybar energiproduksjon og desentralisert energiforsyning

13. – 16. november 2018
Hannover, Tyskland

Internasjonale Messetjenester AS | Marit Aadnøy
Tel.: 063990799 | E-Mail: marit@int-messe.no

www.eurotier.com | facebook.com/eurotier

Utvikling av virtuelle gjerder til storfe

Silje Eftang, Nærings-PhD,
Nofence AS / NMBU
silje@nofence.no
Knut Egil Bøe, Professor
i etologi, NMBU
knut.boe@nmbu.no

Utvikling av virtuelle gjerder til storfe

Virtuelle gjerder er et relativt nytt begrep, og betyr rett og slett usynlige gjerder. Virtuelle gjerder fungerer ved at dyrene har en klave med GPS-teknologi rundt halsen som gir gjerdefunksjon. Klaven får posisjonsdata fra satellitter og kommuniserer over mobilnettet med en applikasjon på brukerens telefon. Dette gjør at brukeren kan overvåke dyrenes posisjon, samt instruere klaven til å varsle dyrene når de nærmer seg en forhåndsprogrammert virtuell grense. Klavene gir en liten vibrasjon og spiller varseltoner når dyrene nærmer seg den virtuelle grensen. Dersom dyrene ikke snur og vender innover i beitet når de hører varseltonene vil de få et lite strømstøt fra klaven. Dette strømstøtet er vesentlig lavere enn fra et vanlig strømgjerde.

Studier og forsøk på geit har vist at geiter lærer seg systemet med varsellyden i løpet av et par dager, og at dyrene tilpasser seg beiter med virtuelle gjerder bra. Med bakgrunn i dokumentasjon fra forsøkene ble Nofence virtuelle gjerder tillatt i bruk av Mattilsynet i kommersielle geitebesetninger i desember 2017. Tillatelsen begrenser seg til geit, da det må dokumenteres for hvert enkelt dyreslag at dyrene evner å lære seg systemet, samt at dyrevelferden blir ivarettatt.

I oktober 2017 ble det startet innledende forsøk med bruk av virtuelle gjerder til storfe. Det første spørsmålet som skulle besvares var om storfe hadde evne til å forstå systemet. I løpet av forsøket som varte i to uker og som omfattet seks NFR-kviger, gikk flokken med kviger med først én virtuell grense i fem dager, for deretter å forholde seg til to virtuelle grenser resten av tiden. Strømstyrken var den samme som blir brukt til geit. Det ble raskt bekreftet av de seks kvigene i forsøket forsto systemet, med lydvarsling og potensielle strømstøt. Men det ble konkludert relativt tidlig i forsøket at strømstyrken som ble brukt var for lav. På dag ti av forsøket ble

to av kvigene tatt ut av forsøket, da de beitet frem og tilbake over grensen, uten å tilsynelatende reagere på strømstøtet lenger.

I juni i år startet man opp et nytt forsøk med 18 NFR kviger ved Senter for Husdyrforskning ved NMBU på Ås. Målet med forsøket var

å teste ut tre ulike strømstyrker, slik at man kunne finne en akseptabel strømstyrke som kunne holde alle dyrene innenfor den virtuelle grensen. Det var også tenkt å gjøre systematiske atferdsobservasjoner av dyrene i systemet, samt gjøre hjertefrekvensmålinger for

å se på hvordan systemet påvirker dyrevelferden. Dessverre måtte forsøket avbrytes på grunn av tekniske utfordringer. Planen videre er å starte opp igjen forsøket i september i år.

Hvis man kommer frem til at storfe kan holdes innenfor de virtuelle grensene med en akseptabel strømstyrke, vil det bli gjort videre forsøk hvor man skal se på hvordan dyrene fungerer i beiter med kun virtuelle gjerder.

Når det kommer til den tekniske utviklingen av storfeklaven, vil dette gjøres basert på erfaringer fra geiteklaven som nå er i kommersielt bruk i store deler av landet. Slik klaven er i dag er det nødvendig med batteribytte, som gjør at dyrene må kunne håndteres på en grei måte. Imidlertid forventer man at det allerede til neste år er på plass et konsept som gjør at man ikke trenger å bytte batteri i sommerhalvåret. Nofence AS jobber mot å kunne gjennomføre et pilotprosjekt i 2019, med påfølgende kommersielt salg.

2017

STORFEKALENDEREN

- 1. og 2. sept.** Dyregod dagane
- 14., 15. og 16. sept.** Dyrsku'n
- 6. oktober** Fagmøte TYR Sogn og Fjordane
- 10. og 11. okt.** TYRs ledersamling i Førde
- 17. og 18. okt.** Kjøttfecafeer i Rogaland
- 2. – 4. nov.** Fagtur til Skottland i regi av TYR Innlandet
- 8. – 11. nov.** Agroteknikk med storfeauksjon
- 9. november** Styremøte i TYR

LES MER OM ARRANGEMENTENE PÅ WWW.TYR.NO

HEST & HUSDYR

HEST OG HUSDYR

Skreddersydd storfeinnredning til nytt og eksisterende fjøs.

Innredning fra

DAN EGTVED A/S
www.dan-egtvad.dk

Kalvefôringsautomat

Lettgrind

Fôrhekk

Kontakt Ingunn Kvaal 488 94 403 eller Kenneth Rønnestad 488 94 400 for en uforpliktende fjøsprat.

Besøk SISU HEST & HUSDYR på Dyrskuen i Seljord stand nr C 403

WWW.SISUHESTOGHUSDYR.NO - TLF 63 94 39 00 - SHH@SISU.NO

Vit hva du fôrer med!

Grovfôranalyser fra Eurofins Agro

gir deg kunnskap om **fôr kvalitet** og **fôrmengde** i egenprodusert og innkjøpt fôr.

Les mer om våre analyser på

www.eurofins.no

eurofins

Agro

grovfor@eurofins.no

tlf. 92 23 99 99

Besøk fra Mattilsynet

Norge har bare omlag 3% dyrket areal, men har store beiteressurser. For å utnytte disse ressursene til matproduksjon er vi avhengig av drøvtyggere – hovedsakelig sau og storfe. Det er et uttalt mål å øke bruken av disse ressursene.

Marianne Tingbø, veterinær/fagrådgiver
Dyrehelse Region Øst avd. Nordre Buskerud,
Hadeland og Valdres
marianne.tingbo@mattilsynet.no

Mattilsynet har ulike utgangspunkt for å utføre tilsyn i storfebesetninger. Bakgrunnen kan for eksempel være et rutinetilsyn, i forbindelse med prøvetaking, ved sykdomsutbrudd eller ved en bekymringsmelding. Noen ganger har vi tilsynsprosjekter hvor vi reiser rundt til mange produsenter og sjekker bestemte forhold. Eksempler på dette kan være brannsikring, sporbarhet av dyr, mosjon, velferd hos dyr på utegang og smitteforebygging/smittesluse.

Mattilsynets hovedstrategi er å foreta uanmeldte tilsynsbesøk. Dette er et forskriftsfestet krav, men noen ganger varsler vi likevel om besøket på forhånd. Ved prøvetaking er det en fordel at dyreeier vet om besøket og kan gjøre nødvendige forberedelser.

Hva det er fokus på under tilsynet er bestemt av bakgrunnen for tilsynet. Har vi mottatt en bekymringsmelding, undersøkes det om innholdet i meldingen stemmer. Er besøket i forbindelse med et tilsynsprosjekt, så er det forhåndsbestemt hva vi skal se på.

Ved et tilsyn tar vi en runde i dyreholdet og gjør observasjoner, og prater med dyreholderen om daglige rutiner og praksis.

Hvilke krav som stilles til storfehold, finner vi i lover og forskrifter. En av de viktigste forskriftene for storfehold er forskrift om hold av storfe, hvor vi finner de fleste krav til dyrevelferd. Dyrehelsekrav til storfehold finnes i forskrift om tiltak mot sykdommer og zoonotiske agens hos dyr og forskrift om sporbarhet og merking av storfe og storfekjøtt. Alt regelverk som gjelder for storfehold, kan man finne på Mattilsynets hjemmesider. Der finnes det også veiledere til forskrifter, noe som kan være nyttig å vite om.

Dersom det oppdages brudd på regelverket, så har Mattilsynet forskjellige reaksjonsmåter. I noen tilfeller er det tilstrekkelig med veiledning. Er regelbruddet litt alvorligere, kan vi varsle et vedtak. Det betyr at vi gir et varsel om

et pålegg om å utbedre en mangel. Dersom mangelen ikke rettes eller Mattilsynet ikke får noen tilbakemelding, så fattes vedtaket. Man vil fremdeles ha en frist å forholde seg til.

Dersom mangelen fremdeles ikke blir rettet opp, brukes opptroppende virkemidler som overtredelsesgebyr, tvangsmulkt eller i verste fall avvikling og forbud mot videre drift av hele eller deler av dyreholdet. Mattilsynet orienterer i tillegg landbruksmyndighetene som vurderer om regelbruddet skal ha følger for produksjonstilskuddet.

Er man uenig i et vedtak har man rett til å klage. Opplysninger om retten til å klage får man i rapporten fra Mattilsynet.

Et godt samarbeid og god kommunikasjon kan løse de fleste problemer. Dersom noe er uklart etter et tilsyn, eller når du mottar rapporten, så ta en telefon til inspektøren som var hos deg og spør!

Hva skal gjøres ved sykdomstilfeller

Dersom det oppstår en mistanke om alvorlig smittsom sykdom, er det viktig å varsle Mattilsynet så fort som mulig. Ofte oppstår mistanke når privatpraktiserende veterinær er på besøk for å undersøke dyret/dyrene. Da kan enten veterinæren eller dyreeieren ringe Mattilsynet. Dersom dette skjer utenom arbeidstid eller i helgen, så har Mattilsynet en beredskapsvakt som man får tak i ved å ringe nummeret til Mattilsynets sentralbord, 22 40 00 00.

Mattilsynet vil komme til dyreholdet, ta prøver og følge opp sykdomstilfellet. Dyreholdet vil bli båndlagt. Båndlegging innebærer begrensninger på trafikk ut og inn av dyreholdet.

Det båndlegges både ved mistanke om og påvisning av sykdom. Dersom det kun er mistanke og prøver som blir tatt avkrefter sykdom, så blir båndleggingen opphevet i de fleste tilfeller. Her finnes det noen unntak for sykdommer hvor man ikke kan være helt sikker på at et prøvesvar kan avkrefte sykdom. Da kan det bli nødvendig med flere omganger med prøvetaking før båndleggingen oppheves.

Sykdommer blir klassifisert i ulike grupper avhengig av hvor alvorlige de er. Sykdommer som er i gruppen for A-sykdommer, er de aller mest alvorlige. Eksempler på dette er miltbrann, munn- og klauvsjuka og rabies. B-sykdommer er også alvorlige, og eksempler på slike er kugalskap, salmonella, tuberkulose, bovin virusdiaré (BVD) og ringorm (storfevarianten). Eksempler på C-sykdommer er smittsom diaré, ondartet katarrfeber og ringorm av andre varianter enn storfevarianten.

Ved mistanke om eller påvisning av A-sykdommer vil gården sperres av, og det vil gjøres store tiltak for å hindre spredning av smitte. Ved B-sykdom stanses all trafikk av dyr ut og inn av dyreholdet, og persontrafikken begrenses til det minimale. Flytting av redskap, utstyr og fôr stoppes også opp inntil videre, men det vil ikke være fullstendig

avsperring som ved A-sykdom. C-sykdommer leder ikke til båndlegging, men det skal meldes fra til Mattilsynet.

Ved mistanke om eller påvisning av sykdom er det svært viktig med gode rutiner for smittebeskyttelse. Klær, sko og utstyr må skiftes på vei inn og ut av besetningen. En vel fungerende smittesluse med gode vaske-muligheter er verdt sin vekt i gull. En god smittesluse kan være avgjørende for om man får inn smitte i dyreholdet sitt eller ikke.

Det er viktig å huske at du som dyreeier har rett til å kreve at alle som skal inn i dyreholdet tar forhåndsregler. Er det noen som slurver med smittebeskyttelsen, så gi dem beskjed om at det ikke er greit!

Krav om dokumentasjon av helseopplysninger

Siden 1975 har alle norske kalver fått tildelt hvert sitt helsekort. I helsekortet har alle sykdommer, behandlinger og medisiner for individet blitt registrert, noe som gir en veldig god oversikt over helsestatus. Føring av helsekort har vært en stor fordel for avlsarbeidet i Norge, og gjør det mulig å avle på dyr med god helsestatus.

Sommeren 2018 trådte det i kraft en ny dyrehelseforskrift (Forskrift om tiltak mot sjukdommer og zoonotiske agens hos dyr). I denne forskriften stilles det krav om at næringsrettet dyrehold må føre journal med nødvendige individuelle og kollektive helseopplysninger.

Det som skal være med i journalen er følgende:

- sykdommer og skader hos dyra og mulige årsaker
- behandlingen av sykdommer og skader hos dyra
- det forebyggende helsearbeidet i dyreholdet
- døde dyr og mulige dødsårsaker
- avliving av dyr og årsaken til avlivinga

Dokumentasjonen skal være tilgjengelig i minst 5 år etter at dyret dør. Når dyr flyttes til andre dyrehold, skal helseopplysningene følge dyrene. Kopi skal oppbevares i avsenderbesetningen i 5 år.

Dyreholderen skal legge fram dokumentasjonen hvis Mattilsynet ber om den. Det er viktig at dyreholdjournalen er tilgjengelig ved veterinærbesøk, slik at man kan se på sykdomshistorie og få registrert all behandling.

At dyreholdjournalen fungerer i praksis er viktigere enn hvordan den ser ut. En perm på kontoret/i smitteslusen kan fungere like bra som en god oversikt i et dataprogram. Her må man finne den løsningen som passer best for dyreholdet. Det viktigste er at den er lett tilgjengelig og inneholder alle opplysninger som lovverket krever.

Ønsker du mere informasjon, se våre hjemmesider www.mattilsynet.no, eller ta kontakt med din avdeling i Mattilsynet på felles sentralbord 22 40 00 00. En god prat gir godt samarbeid!

Bedre helse med Pluss Ammeku

Allsidig mineral- og vitamintilskudd til ammeku.

Pluss Ammeku sikrer god helse, fruktbarhet og tilvekst.

Pluss Ammeku får du kjøpt i butikkene våre.

Felleskjøpet Agri • Tlf.: 72 50 50 50 • www.felleskjopet.no
Felleskjøpet Rogaland Agder • Tlf.: 99 43 06 40 • www.fkra.no

Limousin - fra gras til biff!

Flere og flere bønder har fått øynene opp for Limousins unike kombinasjon av egenskaper som den mest lønnsomme og produksjonseffektive kjøttferasen i Norge.

Kjøttkvaliteten er helt unik.

Det følger av kjøttets struktur med korte fibre og lite fett.

Tester utført ved nasjonale og internasjonale forskningsinstitutter viser at kjøttet fra Limousin, scorer høyest på de områdene som betyr mest for et smakelig måltid.

Isle ET av Øiestad. Full french Eliteokse. **Allrounder.** Meget sterk på produksjon, både på tilvekst, slakteklasse og fett. Rasens høyeste grovfôropptak i årgangen. Lovende avlsverdier på moregenskaper.

Farmann av Dovre. Full French Eliteokse. **Produksjon/lettkalver.** Lavt fettinnhold og slakteprosent på gjennomsnittlig 60 %, gir Limousin rasen den høyeste kjøttklassen og med det den høyeste kjøttprisen.

Ibiza P av Hovde. Kolla Bruksokse. **Produksjon/lettkalver.** Nr 2 Biff MAXX rangering. Betyr at Ibiza anbefales i intensivt driftsopplegg. Kombinerer høy produksjon og lettkalver-egenskaper og anbefales brukt til kviger.

Imaldur av Dovre. Full french Bruksokse. **Produksjon/lettkalver.** Finlemmet beinbygning, gir lette kalvinger og tilveksten og slakteklassen er fenomenal.

Javardage av Utgårdstrøen. Full French Bruksokse. **Produksjon/forutnyttning.** Høyst forutnyttning for Limousin på Staur. Lang tids avlsarbeid har resultert i at Limousin er en ener i å utnytte grovfôret.

Laban av Schjøll. Full french Ungokse. **Produksjon.** Staur 2016/17. Høyest innveingsvekt uansett rase med 471 kg. Høyest utveingsvekt uansett rase med 691 kg.

Resultater fra landets testasjon viser et dekningsbidrag på kr 65,- pr dag/dyr.*
*Forutsetning tilskudd kr 4,50,-

Eliteokser må forhåndsbestilles på tlf. 950 20 600.

Inseminør har alltid en limousin ungokse på dunken.

Les mer om limousin på limousin.tyr.no

Optimale kjøttfejøs

Ta kontakt med Felleskjøpets I-mek-selger for hjelp.
Du kan også laste ned vår kjøttfekatalog på
www.delaval.com, og les mer der eller på
www.felleskjopet.no/i-mek.

Kjøttfeinnredning

Registrering av utraneringsårsak på hunndyr

I forrige nummer av TYR-magasinet (nr. 3 – 2018) informerte Storfekjøttkontrollen om en oppdatering av utraneringsårsaker, der noen koder har gått ut mens flere nye er lagt til. Å vite hvorfor de ulike kyrne blir utrangert som mordyr kan gi nyttig kunnskap om helse, lynne og produktivitet både i populasjonen generelt og i den enkelte besetning. Ved å lage statistikker og bruke dem aktivt kan en se om enkelte besetninger ligger over eller under gjennomsnittet for ulike årsaker til utranering, og se om det er grep som kan gjøres i fjøset for å redusere den årsaken til utranering. Med nok informasjon samlet over flere år kan man gjøre genetiske analyser og regne avlsverdier for helse-egenskaper og avle videre på de friskeste og mest robuste dyrene.

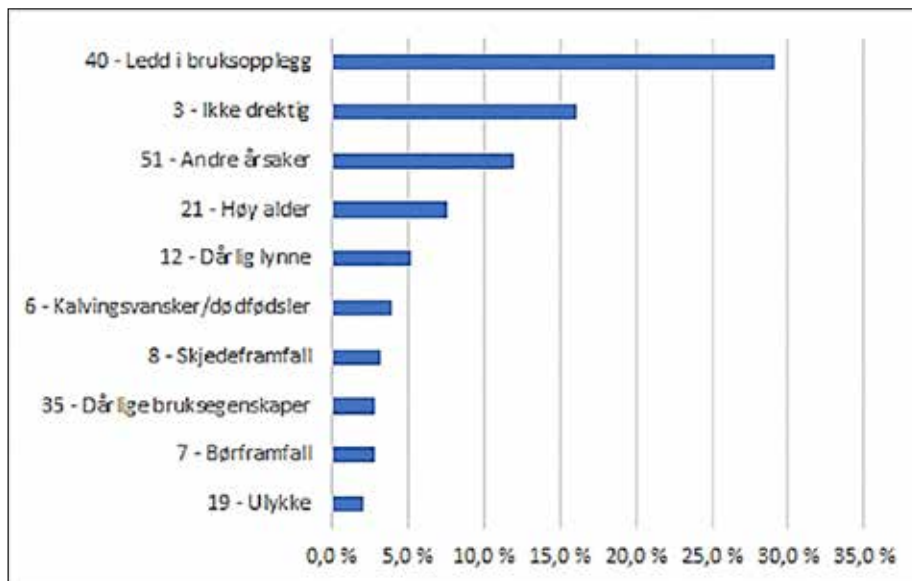
Få registreringer

Det er kun 15 % av alle utrangerte hunndyr i Storfekjøttkontrollen som har fått registrert en utraneringsårsak så langt. Det vil si at vi mangler informasjon om 85 % av de utrangerte hunddyrene. Dette er informasjon som kan være viktig for avls- og organisasjonsarbeid. For å oppmuntre til mer registrering av utraneringsårsaker på hunndyr er det laget en påminnelse om dette på førstesiden, til høyre på skjermen, når man logger seg inn i Storfekjøttkontrollen. Ved å trykke på linken kommer du til en liste over alle hunndyr utrangert fra besetningen de siste 12 måneder og som ikke er registrert med en utraneringsårsak. Å registrere utraneringsårsak for hver ku gjøres enkelt ved å velge rett årsak i rulleanen og trykke på lagre. En oppdatering av kodene er gjort for å få en mer presis registrering, som igjen gir økt informasjon til fremtidig arbeid i organisasjonen.

Manglende opplysninger

Du har 28 manglende utraneringsårsaker

Å registrere utraneringsårsak er også et supplement til registrering av helseopplysninger og klauvskjæroppløsninger. Begge deler er viktig å registrere for å få et fullstendig bilde over helse og fruktbarhet.

Figur 1: De 10 vanligste utraneringsårsakene registrert på hunndyr av kjøttfe (renrasert og kryssninger) som er registrert med en utraneringsårsak.

Utraneringsårsak får man bare registrert en gang pr dyr, mens helsehendelser og klauvskjærerhendelser kan registreres flere ganger gjennom livet. For eksempel kan et dyr ha vært friskt hele livet, og bonden valgte å utranere i stedet for å behandle når kua først ble syk. Da vil registrering av utraneringsårsak fylle ut helseregistreringen, da en slik ku ikke vil ha noen helsehendelse registrert på seg.

Presise registreringer er viktig for avlsarbeidet

Som nevnt har Storfekjøttkontrollen nylig endret utraneringskodene, hvor noen koder er fjernet og andre er lagt til. Kodene som er fjernet var grupper av sykdommer, som nå er inndelt i mer presise koder. For eksempel er koden *Klauvsjukdommer* nå erstattet med kodene *korketrekkerklauv/bratte klauvvegger*, *lange klauver*, *såleknusing*, *andre klauvfeil* og *smittsomme klauvsjukdommer*. Dette gir mye mer presis informasjon som kan utnyttes blant annet i avlsarbeidet. Vi vet fra studier gjort på NRF at dette er genetisk ulike klauv-

problemer, hvorav noen kan påvirkes mer gjennom avlsarbeidet enn andre. Ved å registrere i samlebetegnelsen *klauvsjukdommer* ville således viktig informasjon om dyrenes genetiske disposisjon for de ulike klauvproblemene gått tapt. Med mer spesifikk registrering ser vi hvilken av klauvproblemene som er mest problematisk og som det må fokuseres på. Det samme gjelder selvsagt for de andre gruppene av sykdommer som er erstattet med mer presise koder.

De vanligste årsakene til utranering av hunndyr

De 10 vanligste utraneringsårsakene for hunndyr (renrasede og kryssninger) som er registrert med en utraneringsårsak i Storfekjøttkontrollen er presentert i figur 1. Av figuren så ser vi at den vanligste utraneringsårsaken, med nesten 30 % av tilfellene, er kode 40 – *Ledd i bruksopplegg*. Den nest vanligste årsaken til utranering med 16 %, er kode 3 – *Ikke drektig*. At dette er de to vanligste utraneringsårsakene var ikke uventet. Den tredje vanligste registrerte årsaken til

Fakta, ikke rykter

Administrasjonen i TYR opplever at det hevdes at enkelte okser og linjer har høy forekomst av helseproblemer, være seg skjedeframfall, dårlige klauver, fruktbarhet eller andre antatt genetiske lidelser. Dessverre er påstandene vi mottar ikke mulig å dokumentere, da få eller ingen slike helsehendelser eller utrangeringsårsaker er registrert på avkom etter de aktuelle oksene. For at vi skal ha mulighet til å gjøre tiltak og genetiske forbedringer er dere som produsenter nødt til å registrere sykdom og avvik dere har på deres kalver, okser og mordyr. Husk at dette er til både økonomisk og dyrevernsmessig gevinst, da friske dyr med god fruktbarhet gir god dyrevelferd og lavere dyrleregninger.

utrangering er kode 51 – *Andre årsaker*, med 12 %. Dette er en kategori som bør brukes minst mulig, da den er lite informativ og vanskelig å bruke i videre arbeid. Dersom en av de andre utrangeringskodene kan benyttes er det å foretrekke.

Den fjerde vanligste utrangeringskoden brukt på hunddyr er kode 21 – *Høy alder*, en kategori som viser god helse og holdbarhet på dyrene. Deretter følger kode 12 – *Dårlig lynne* med 5 %, og kode 6 – *Mye kalvingsvansker/dødfødsler* med 4 %. Begge disse er koder som ikke lenger er i bruk, og som er erstattet med flere og mer spesifikke koder. Videre på listen følger kode 8 – *Skjedeframfall* med 3,2 %, kode 35 – *Dårlige bruksegenskaper* med 2,9 %, kode 7 – *Børframfall* med 2,8 % og kode 19 – *Ulykke* med 2 %. Selv om prosentene nå begynner å bli lave er dette viktig informasjon. Spesielt børframfall og skjedeframfall ønskes det registreringer av alle tilfeller på, både som utrangeringsårsak og som vanlig helsehendelse, slik at vi kan få en bedre oversikt over forekomsten enn hva vi har i dag.

TEST

Fenotypetesten 2018 – 2019

Nå er alle 445 okser i pulje 1 på plass – og de er flotte!
Fjøset er nyvasket og nødvendig vedlikehold er gjennomført.

Aviskonsulent, TYR
Tekst: Solvei Cottis Hoff

Den varme og tørre sommeren har gjort sitt på avlingene på Staur. Vi fikk en brukbar 1. slått, men 2. slåtten var veldig dårlig. Nå har det heldigvis kommet litt regn og det ser ut som vi kan få en ok 3. slått. Kvaliteten blir ingen høydare i år, men vi skal få til en jevn fôring gjennom hele testeomgangen med fri tilgang på grovfôr. Fullfôrblanderer gir oss noen sjongleringsmuligheter som kommer godt med i et år som dette. Siloen vil bli prioritert til testperioden og så kommer vi til å fôre med NH3-halm og tilpasset kraftfôrmengde til okser som er ferdige i test. Det vil bli en liten økning i kraftfôrmengde for å kompensere for middels kvalitet på grovfôret. Endelig fôrregime blir publisert på TYRs nettside når vi ser resultatet av 3. slåtten.

Pulje 2 er på tur inn til Staur i disse dager. Det ble 25 okser i denne pulja så da gjenstår det 11 testplasser som må fylles med pulje 3. Uttaket på pulje 3 er 3. september. Fenotypetesten starter første torsdag etter at oksene er 230 dager gamle. De eldste

startet i test 9. august. Oksene står i test i minimum 42 dager før vi legger ut foreløpige resultater for fôrutnyttelse, Grovfôropptak og tilvekst. Det betyr at første mellomregning blir publisert fredag 21. september. Deretter blir det publisert nye tall hver fjerde uke. Testen pågår i 147 dager som betyr at de eldste oksene er ferdige i test første uka i januar. Sannsynligvis får vi også inn noen okser som er født helt sist i pulje 3. Disse vil starte i test 20. november og er ferdige 17. april. Neste års okseauksjon blir derfor lørdag 27. april. Vi har satt av dagen allerede, har du?!

Tekst: Solveig Bjørnholt og Kristin Bruun

Statistikk fra 2017:

Gjennomsnittlig 200-dagers vekt okser:..... 294 kg
 Gjennomsnittlig tilvekst 0 – 200 dager okser:..... 1198 g/dag
 Gjennomsnittlig 200-dagers vekt kviger:..... 266 kg
 Gjennomsnittlig tilvekst 0 – 200 dager kviger:..... 1068 g/dag
 Antall helseregistreringer i SFK:..... 34 059
 Antall besetninger med helseregistreringer:..... 2192
 Antall behandlinger per besetning:..... 16

200-dagersvekt og avvenning

Nå er høsten her og for mange betyr det avvenning av kalver. Det er lurt å veie kalvene samtidig, fordi de fleste kalver da vil være i rett alder for å få beregnet på 200-dagersvekt. Har du ikke vekt, vil det å måle brystomfanget ved hjelp av et målebånd gi deg en rettesnor. 200-dagersvekt er viktig for beregning av kuas avlsverdier, og for å si noe om avdrått i egen besetning. Den er nyttig for å vurdere hvordan mødrene produserer, og i den sammenheng se på hvilke dyr man ønsker å satse på videre eller utrangere. Resultatene kan du studere under Rapportert > Avdråttliste eller Vektliste. Avdråttliste viser mordyras produksjon, mens Vektliste består av en vektliste og en tilvekstliste.

For å endre kategori på kalvene fra Diende kalv til Ungdyr kan du i Storfekjøttkontrollen velge «ja» på «Avvenning» når du registrerer veing. Dersom du ikke veier kalvene kan du endre kategori ved å gå inn på dyrenes individkort og endre det på hvert enkelt individ. Bruker du beite/ bing endres kategori på kalven hvis du flytter ku eller kalv ut av bingen/ beite og tar vekk haken for Kalv følger ku før du flytter. En siste mulighet er at du under egne valg kan velge en alder hvor kalvene går fra Diende kalv til Ungdyr. Da vil kalvene endre kategori når de oppnår den alderen du har satt. Merk at denne ikke fungerer for kalver som allerede har passert ønsket alder når du setter denne alderen.

Helserapporter

I Storfekjøttkontrollen har vi flere ulike helserapporter. Her er en liten oversikt over de ulike rapportene:

Fruktbarhet ku og kalvehelse: Dette er en rapport som gir deg en oversikt over fruktbarhet og helse på både ku og kalv de siste fem årene. De vanligste diagnosene listes ut og du kan studere utviklingen i din egen besetning. Du finner rapporten under Rapportert > Fruktbarhet, ku- og kalvehelse.

Fruktbarhet, ku- og kalvehelse

	2014	2015	2016	2017	2018
Fruktbarhet					
Antall kalvinger	51.09	42.09	49.00	55.00	73.00
Antall kalvinger med nyfødtsregistrering	26.26	24.29	24.00	23.00	24.00
Kalveparitas	12.20	11.99	11.98	12.00	11.20
Prosent fruktbarhet	21.88	30.88	45.00	40.00	30.00
Dager fra første til siste kalving	221.00	160.00	130.00	214.00	171.00
Antall kyr behandlet for sykdomstilstander	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Kalvehelse					
Prosent sykdom	1.00	4.50	3.79	3.00	5.20
Prosent sykdom før 100 dager	6.30	12.70	9.88	9.40	16.00
Antall kalver med nyfødtsregistrering	9.00	80.00	13.00	16.00	11.00
Vanligste diagnose nr. 1	265 (2)	362	251 (7)	261	251
		(48)		(10)	(7)
Vanligste diagnose nr. 2	279 (1)	251	294 (2)	308 (2)	301
		(19)		(2)	(1)
Vanligste diagnose nr. 3	263 (1)	416	270 (1)	362 (1)	263
		(14)		(1)	(1)

Nye avlsverdier publisert

Den 10. august ble det publisert nye avlsverdier i Storfekjøttkontrollen. Du finner dem ved å se på oppslagstavlen din under «Siste innlesning av indekser». Klikk på linken for å komme inn på oversikt over alle indeksene. For mer informasjon om hva de ulike indeksene betyr, se tyr.no.

Drektighetskontroll

En drektighetskontroll ved innsett er lurt for å kunne utrangere tomme kyr. Registreringen av drektighetsundersøkelse er en frivillig registrering i Storfekjøttkontrollen, hvor du angir drektighet (ja/nei) og i tillegg kan anslå hvor mange uker dyret er på vei. Dersom du fyller ut antall uker så vil dette danne grunnlaget for beregning av forventet kalvingsdato som for eksempel vises i Noteringsliste kalving. Hvis du ikke har fylt ut antall uker så vil bedekningsdato/periode være grunnlaget for den beregnede kalvingsdatoen. Du finner registreringer under Registrering > Drektighet.

Dersom du skal registrere mange drektighetsundersøkelser med samme dato, kan det være lurt å gjøre dette via Masseregistrer > Drektighet.

Nybegynnerkurs i klauvskjæring

Har du lyst til å starte opp som klauvskjærer eller ønsker mer kunnskap om klauvhelse og klauvskjæring? Det arrangeres nybegynnerkurs i klauvskjæring i Rindal 1. – 3. oktober (det faglige programmet starter morgenen 2. oktober). Kontakt Stein Ove Løken for mer informasjon og påmelding på sms **975 71 125**. Maks 10 deltakere.

INFORMASJON FRA HELSETJENESTEN FOR STORFE:

Stoffet på storfehelse.no flyttes til animalia.no

Helsetjenesten for storfe sin internettside storfehelse.no er i ferd med å flyttes over til animalia.no Dette betyr at stoff om klauv, klauvskjæring og klauvhelse også vil finnes der. Oversikt over landets klauvskjærere vil du finne i denne artikkelen: <https://www.animalia.no/no/Dyr/storfe/slik-tilrettelegger-du-for-klauvskjering/info-om-norsk-klauvskjærerlag-nokl/> Ta kontakt med oss i HT storfe dersom du har problemer med å få tak i klauvskjærere.

Noteringsliste helseopplysninger: Noteringslister er spesialrapporter beregnet på å skrive ut for å ha med i fjøset for å gjøre noteringer på. Listene er tilpasset slik at det skal være enkelt å registrere i programmet når du har en ferdig utfylt liste foran deg. Du finner rapporten under Rapporten > Noteringslister > Helseopplysninger.

Noteringslister

Oppst. merke	Bruksmerke	Dato	Sykdomskode	Behandlings-type	Egen-beh. f.å/år	Betalingsnr
823829559494						
823805659493						
822755649217						
867751459671						
841757608213						
841757608219						
841757608222						
841757608273						
841757608274						
841757608225						
158635491157						
942302498519						
84527908813						
871010473525						
871010473526						

Kvitteringsliste helseopplysninger: Når du har notert data og registrert de inn i Storfekjøttkontrollen kan det i mange tilfeller være nyttig med en kvitteringsliste på innrapporterte data. I denne listen får du opp en oversikt over alle helseregistreringer som er registrert inn enten via Storfekjøttkontrollen eller Dyrehelseportalen, for det aktuelle året. Du finner rapporten under Rapporten > Kvitteringslister > Helseopplysninger.

Besetning – helse: I besetning er det laget noen forhåndsrapporter, blant annet en for helse. Her får du opp siste registrerte sykdomshendelse og forebyggende hendelse på dyrene dine.

Besetning

Ferdig	Inn	Sykdom	Diagnose	Forebyggende	Diagnose	Forebyggende	Forebyggende
82380564	0617	26/07/16	366 Parasitt		366 Parasitt		
86053482	285	06/09/16	202 Kausalkidney - urett 201 Forlanghet og 143 - Funks. Ved Skole vlg kode 366-378		202 Kausalkidney - urett 201 Forlanghet og 143 - Funks. Ved Skole vlg kode 366-378		
86276348	8420	30/03/16	332 Brystkjertelbetennelse	796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)	332 Brystkjertelbetennelse	238506	796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)
86276348	801			796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)		148511	796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)
82214338	345	02/09/16	265 Mage tarmskjebnelse - urett 203 og 204	796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)	265 Mage tarmskjebnelse - urett 203 og 204	261010	796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)
82390332	2091			780 Reguler avføring		238413	780 Reguler avføring
82390332	2099			780 Reguler avføring		238511	780 Reguler avføring
82390332	2092			796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)		894511	796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)
82390332	2093			796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)		894514	796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)
82390332	2094			796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)		894514	796 Foreb. ferskblode parasitter (aks. rundorm)

Samlerapport helseregistreringer: Denne rapporten gir deg en oversikt over helseregistreringer i din besetning de siste 10 årene. Forebyggende behandlinger og sykdomsbehandlinger er skilt og summert hver for seg. Du finner rapporten under Rapporten > Samlerapport helseregistreringer.

Samlerapport helseregistrering

År	Sykdomskode	Sykdomsnavn	Antall behandlinger	Antall dyr behandlet
2016	Sykdomshandling	251 Uspesifikk leddskadelesjoner	10	2
		253 Bløttemembranbetennelse, akutt < 7 dager	1	1
		294 Nervusbetennelse	1	1
		309 Ekteknekt	3	3
		323 Fødselsvædder	2	2
		326 Skjoldkirtel	1	1
		366 Parasitt	1	1
		379 Andre sjeldne muskelskade	2	2
		388 Virusinf. eller neoplastisk - urett 362,364,367	7	3
		389 Andre ikke organrelaterte sykdommer	1	1
Forebyggende	788 Avføring		29	22
			30	38
2017	Sykdomshandling	251 Uspesifikk leddskadelesjoner	14	11
		266 Mage tarmskjebnelse	1	1
		279 Andre fordøyelsesorganer	1	1
		309 Ekteknekt	2	2
		323 Fødselsvædder	2	2
		326 Skjoldkirtel	2	1
		362 Leddskadelesjoner, akutt < 1 mnd	1	1
		363 Leddskadelesjoner, akutt 1 - 6 mnd	2	2
		378 Halsve	1	1

Helseattest: Helseattest deles inn i tre deler; Helseattest individ, Helseattest buskap og Egenerklæring buskap. Helseattest buskap er ferdig utfylt. Egenerklæring buskap må fylles ut, det samme må egenerklæringsdelen av Helseattest individ. Helseattester er sterkt anbefalt å benytte ved salg av dyr. Tilsvarende anbefaler vi at du som kjøper av livdyr krever helseattester på dyrene du kjøper. Ved salg av livdyr/avlsvdyr (enten for ett dyr eller en gruppe) skal det følge en Helseattest individ per individ, en

Helseattest buskap og Egenerklæring buskap fra deg som selger. For å ta ut attest for flere individer markerer du de aktuelle individene og velger «Helseattest for valgte individer». Dersom du skal selge ungdyr/kalver som skal til slakt kan du velge å hake av for de individene du skal selge og klikke på Utskrift for valgte individer, da vil du få ut en liste med de dyrene du har haket av for. Husk at du likevel må skrive ut helseattest buskap og Egenerklæring buskap.

For mer informasjon om rasen/foreningen må du gjerne kontakte Norsk Blonde d'Aquitaine-forening:
 Styreleder:
 Lars Arne Bakken, tlf. 992 71 778
 Kåre Anders Ingeborgrud, tlf. 905 65 296
 Lasse Stær, tlf. 928 137 61
 Magnus Johnsen, tlf. 971 92 068

75024 Anis

Fransk eliteokse som forventes å gi lette kalvinger, også på kviger. Gir døtre med gode moregenskaper, mye mjølk og meget god kalvingsevne. Gode slakteegenskaper på avkom.

75029 Fuxeen

Ny import fra Frankrike. Fuxeen er en «superlettkalver», som gir veldig lette kalver ved fødsel, trygg okse til kviger. Gir døtre med meget gode moregenskaper, god kalvingsevne og mye mjølk.

75030 Esberit

Ny import fra Frankrike. Esberit har anmerkning fra Frankrike for å være særlig snill og håndterbar. Han gir døtre med god lengde og bra med muskler, med gode moregenskaper og meget bra kalvingsevne. Brukes på kuer.

75028 Babs Goliath PP

Ny import fra Danmark. Homozygot kollet okse med gode produksjonsegenskaper. Den har gode indekser for fødsel og tilvekst.

Må bestilles fra Geno i god tid

Vi har også en okse som er kjønnsseparert, for å gi oksekalver, kontakt raseforeningen for mer informasjon.

TYR tilbyr nå avlsrådgivning!

Større ammekubesetninger, nye ammekuprodusenter samt økt interesse for kjøttfeseimin på melkebruket har ført til et større behov for avlsrådgivning. Mange produsenter driver i dag bevisst avlsopplegg i sin besetning, mens andre har et mindre bevisst forhold til dette. Det er mange fordeler med et bevisst avlsopplegg; økt produksjon, gode mordyr og kalvinger uten komplikasjoner. TYR og Geno har avtale om kjøp av avlsrådgivning med TINE. TINE sine avlsrådgivere skal tilby avlsrådgivning for TYR og Geno sine medlemmer

Tekst: Julie Vaagaasar og Kristian heggelund

Avtalen går i korte trekk ut på at TINEs avlsrådgivere skal utføre tjenesten for TYR og Geno. Avlsrådgivningen er en betalt tjeneste som TINE vil fakturere direkte til våre medlemmer som benytter seg av tilbudet.

TINE har ansvaret for utføring av rådgivningen. Geno og TYR har ansvar den faglige opplæringa og oppdatering av de dataverktøy som blir benyttet. Geno på bruk med mjølkeraser og TYR på bruk med kjøttferaser.

Rådgivningen utført av TINE går på oppsett av avlsplaner i forskjellige driftsopplegg med kjøttfe som det beregnes avlsverdier for.

- Oppsett av avlsplaner for renrasa kjøttfeseimin der det drives med raser som det er nasjonal avl på.
- Oppsett av avlsplaner for krysningsbesetninger, med hovedformål om riktig bruk av raser i forhold til mål for besetningen.
- Bruksdyrkryssning på mjølkebruket. Bruk av kjøttfeokser for optimalt resultat i Geno sin avlsplan.

De forskjellige rådgivningstilbudene på ammekubruket:

Hva som inngår i avlsrådgivningen kommer litt an på hvilken besetning du har. Felles for renrase og krysningsbesetninger på kjøttfe er:

1. Avlsplan Enkel: oppsett av avlsplan
2. Avlsplan Pluss: oppsett av avlsplan som er spesialtilpasset dine ønsker og avlsstrategi for besetningen.
3. Avlsplan Super: Oppsett av avlsplan med besøk, der besetningen og dyrematerialet vurderes og gjennomgås.

For melkebesetning med kjøttfe:

1. valg av rase
2. valg av okse
3. valg av rase og dyremateriale til oppstart med ammeku i tillegg til mjølkeku

Hvorfor rådgivning?

Det har vært et ønske fra mange av TYR sine medlemmer, at vi skal ha et rådgivningstilbud, noe som ble vedtatt i TYRs arbeidsprogram for 2018. Etter et felles prosjekt der aktuelle organisasjoner var med i vurderingen av hvordan dette kunne gjennomføres, har styrene i TYR og Geno besluttet at en slik tjeneste utføres av eksisterende rådgivingstjenester i landbruket. Den mest effektive måten å få til et rådgivningstilbud som er landsdekkende og dermed likt for alle, er å samarbeide med andre.

Nå samarbeider vi med TINE om avlsrådgivning og oppsett av avlsplaner. TYR samarbeider med Nortura når det gjelder ungdyrkåring og ultralydmåling på kjøttfe. Dette er et meget viktig ledd i avlsarbeidet når det gjelder omsetning av avlsdyr både på hannedyrsiden og hundedyrsiden. TYR, Animalia og KLF er også i ferd med å utrede et kåringstilbud for KLF sine produsenter. Det er et mål om at dette skal være klart vinteren 2019.

Kontakt din rådgiver

Det er 24 avlsrådgivere fordelt utover i alle distrikt i Norge. Oversikt over rådgivere står på Tine sine hjemmesider med kontaktinformasjon og distrikt. Gå inn der og finn din rådgiver. Du kan også kontakte avlsavdelingen i TYR så viderefremidler vi kontaktinformasjon på avlsrådgiver i ditt distrikt. Tilbudet gjelder fra høsten 2018, altså kan du få satt opp en avlsplan før neste inseminerings-/parringssesong. Mer detaljerte opplysninger om rådgivningspakken og rådgivere vil komme på våre nettsider og i TYR-magasinet utover høsten.

IFOR WILLIAMS STOCKMASTER

Stockmaster

Nyhet
På lager

Rå dyrehenger for traktor med en smart avtagbar dyrekasse!

FÔRHEKK

Solid fôrhekk uten fôrspill!

5.990,-

eks. mva

FLATHENGER

Proffenes favoritt og markedets mest solide flathenger!

Vi har de fleste tilhengere på lager!

HESTEHENGER

Markedets mest pålitelige hestehenger!

Vi har de fleste tilhengere på lager!

DYRETRANSPORTHENGER

Best i klassen!

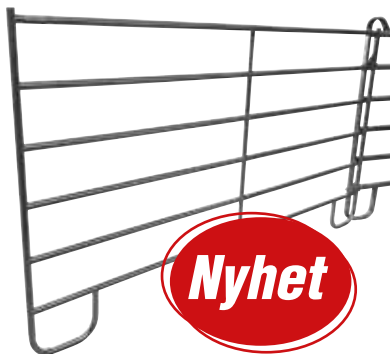
Vi har de fleste tilhengere på lager!

STORFEGRINDER FRA FRANKRIKE

Med topp kvalitet, galvanisert for lang levetid og kun 31 kg er våre storfegrinder meget lett å håndtere.

1.100

eks. mva

Nyhet

BEHANDLINGSBOKS

25.600,-

eks. mva

Elektronisk vekt for behandlingsboks

13.000,-

eks. mva

Ifor Williams Norge AS

Rudsveien 9, 2360 Rudshøgda
Tlf: 62 34 41 41 • post@iwt.no • www.iwt.no

Følg oss på Facebook og finn.no!

Deltagerne nyter omgivelsene på Sandøya og hytta til Maren og Alf Roger Arnøen.

World Congress Post Tour Norway

Første uken i juli arrangerte den svenske Charolais foreningen Verdenskonferansen for Charolais. Vi i Norsk Charolais ble i denne anledning forespurrt om å arrangere en tre dagers tur i etterkant av verdenskonferansen. Med et ambisiøst styre i spissen tok vi utfordringen på strak arm.

På lørdag kveld landet 38 delegater fra fem forskjellige land: Canada, USA, Australia, England og Ungarn. Erling Gresseth og Trond Vidar Berge tok i mot dem på flyplassen og fikk innlosjert gjengen på Hell.

Søndag etter frokost gikk turen opp til Torill og Terje Wandsvik og deres gård Kindseth Charolais. Et relativt vanlig norsk bruk, men med hovedfokus på en renrasa Charolais-besetning. Torill som er fulltidsbonde driver og med inn på tunet og dette falt i god smak hos delegatene. Mange var imponerte av slakteoksene på Kindseth. Vi fikk en god diskusjon om genetikk, avl og avlsmål. Etter takketal og gode gikk turen videre til Værnes Kirke. Ei flott bevart kirke med nydelige tak innvendig. Men dette stoppet ble bomtur da Knoll og Tott a.k.a. Erling og Trond Vidar hadde lest feil dagen før. Vi kom til fullsatt kirke med barne-dåp. Så vi reiste respektfullt videre til neste stopp som var Veistad Charolais og Høn,

hjemgården til Erling Gresseth som han driver sammen med sin Grete. De driver stort med Charolais-keveg og ikke minst med verpehøne. Med mye canadisk genetikk i flokken sin gikk praten godt med reisefølge. Eggpakkeri og karantenefjøsset ble også besøkt.

Vi spaserte derfra opp til naboen, Odd Erik Rødde, som har innredet driftsbygningen til selskapslokale. Vi ble møtt av nydelig lukt og synet som åpenbarte seg på grillen fikk alle til å bli sultne. Store griller fulle av Tomahawk biffer. Et etegilde av de sjeldne med masse kaker og dessert. Så det var en fornøyd og mett gjeng som entret bussen som tok oss opp til Rørvik i løpet av kvelden. Vi ble der ønsket velkommen av Hans Otto Helstad, Maren og Alf Roger Arnø og Gaute Måløy. Etter litt kveldsmat bar det til sengs.

Mandag morgen reiste vi bort til Inger Lise og Gaute Måløy som driver med melk og Charolais. Vi ble tatt i mot på fjøsloftet som

imponerte mange. Med store vinduer ut i løsdrifta var dette noe de ikke hadde sett før. Gaute driver og bygger nytt fjøs til ammeku og tomta ble inspirert. Vi fortsatte opp til Hundhammarfjellet. Et fantastisk utsiktspunkt som ble fotografert på alle mulige vis. Lunsj fikk vi på Sørensen Brygge som ligger ved sjøkanten på Arnøya.

Derfra bordet vi diverse båter som tok oss ut til Sandøya, hvor Maren og Alf Roger Arnø har Charolais-kyrne sine på sommeren. I et fantastisk landskap cruisa vi mellom holmer og skjær. Med hvite kyr og kalver på flere holmer ble dette kommentert som Spectacular og Amazing. Vel ute på øya samla vi oss ved hytta til Maren og Alf Roger. Med hvit sandstrand og flotte kuer var dette en opplevelse selv for oss «lokale». Mette på inntrykk og opplevelser returnerte vi til Sørnesen Brygge for en avslutningsmiddag. Mange takkeord og god stemning.

Erling Gresseth forteller engasjert om norsk landbruk og TYR som ammekubondens organisasjon.

Roger Goldsmith (78) og George Crocombe (88) var svært fornøyde med oppholdet. Imponerende mennesker.

Senere på kvelden gikk vi ombord i Hurtigruteskipet M/S Nordlys for et midnattscruise tilbake til Trondheim. Dette ble også verdsatt av vårt følge. Som reiseleder kjente jeg på stoltheten av å få vise fram norsk kystlinje i midnattsol til bønder som driver mange dagers reise fra havet.

Vel framme på kaien i Trondheim skilte vi lag da noen skulle fly hjem med en gang, mens andre skulle ha en og to dager i Trondheim.

Vi hadde et par hovedmål med turen. Vise norsk landbruk og norsk Charolais-genetikk. Samt knytte kontakter over landegrensene. Tror jeg med hånda på hjertet kan si at dette ble oppnådd. Vi fikk masse tid til å snakke om norsk landbruk, politikk og rammevilkår. Samt sammenlikne med forholdene i de respektive landene.

Det er i slikt selskap en forstår hva slags landbruk vi driver her til lands. Av våre delegater varierte størrelsen på besetningen fra 50 til 5500 kyr. Så når det ble nevnt at gjennomsnitts besetningen i Norge er ca. 22 morder ble det endel spørsmål. Men de la merke til bruksstrukturen og topografien vår. Som ikke er videre sammenliknbar med forholdene de driver i.

Takk til alle som bidro å gjøre turen til et flott minne om Norge for mange flotte folk.

Og spesielt Hans Otto som koordinerte programmet.

Hans Otto Helstad og en gjeng med australiere på fjordcruise mot Sandøya.

Roger Goldsmith med beltespennen som beviser at han har vært aktiv som Rodeo-rytter i 50 år!

Nytt fra Highland Cattle

Det har vore ein tøff sommar, både for folk og fe. Turken av jorder og beiter har vore ei utfordring. Som oftast er ikkje høglandsfe-besetningane så store, slik at det er enklare å finne nye beiter og flytte dei rundt om kring. Bonusen blir då at områder som tidlegare kanskje ikkje har blitt beita, no har blitt opna opp etter at dyra har beita der.

Som artikkelen frå Siv Meling viser, har me arbeidd med retningslinjer for transport og slakting av HC. Dette bør vera retningslinjer for transport og slakting som gjeld for alle rasar. Å vera sosialisert og vane med å vera fiksert, er viktig uansett rase. Det er sjølvstøtt ei ekstra utfordring når dyr har horn. Ut frå erfaringane etter slakteribesøka, er det tydeleg at det er forskjell på korleis slakteria opplever HC. Nokre har store problem og stygge hendelsar, andre såg ikkje dette som eit problem, men rutiner som kan betrast. Høglandsfe har horn. Det må ikkje bli slik at dyra fysisk må tilpassast slakteria. Slakteria må vera tilpassa alle godkjende slaktedy. **Felles for alle er at dei, og me, meiner at sosialisering av dyra er viktig!**

Arbeidet med retningslinjer for transport og slakt av HC v/Siv Meling

«Animalia har tatt initiativet til et samarbeid med Norsk Highland Cattle Forening om nye retningslinjer rundt transport og slakting av Highland Cattle. Animalia representerer slakteriene (KLF og Nortura) i denne anledning. Dette er et resultat av flere uønskede hendelser som har oppstått i forbindelse med slakting av Highland Cattle på forskjellige slakterier. Det har vært noe uro rundt slakting av rasen en stund, men de siste hendelsene har vært av en slik alvorlighetsgrad at Animalia har fått oppdraget til å se nærmere på saken. Enkelte slakteri har allerede sluttet å slakte dyr av rasen, mens andre har innført høye gebyrer som gjør det økonomisk mindre attraktivt å bruke dem. Representanter fra NHCF har nå i sommer vært på slakteribesøk for å få presentert de ulike utfordringene slakteriene har med håndtering og slakting av rasen. Videre vil foreningen være i dialog med Animalia om utarbeidelse av retningslinjer og en «Bransjeavtale» mellom NHCF og KLF/Nortura.

Foreløpig dialog av slakteribesøkene har pekt på tre hovedområder som er spesielt utfordrende når det gjelder HC: 1) Horn; 2) Manglende tamhet/sosialisering; 3) Dyra er ikke vant til tak/vegger, trange passasjer og å bli fiksert.

NHCF er enige med Animalia at det må være en null-toleranse for uønskede hendelser i forbindelse med håndtering og slakting av HC, og det må jobbes bevisst med å få redusert risikoen for slike hendelser. Vi som avler rasen må forstå at ansvaret vårt slutter ikke ved «fjøsдора», men vi har også et visst ansvar frem til slaktepunktet.

Nyere krav til rapportering av alle uønskede hendelser har gjort slakteribransjen mer bevisst på hva som skjer mellom ankomst og avlving. Registreringer viser nå at risikoen for uønskede hendelser øker ved håndtering av dyr med horn, og dyr som ikke er godt sosialisert og vant til å være inne. De observerer at dyr som har hatt lite kontakt med

folk og som ikke er vant til tak over hodet blir fort urolige og redde. Dette gjør det svært vanskelig, om ikke umulig, å drive dem gjennom jagegangene og frem til avlivingsboksen. Denne situasjonen er uholdbar for både de slakteriansatte som blir utsatt for økt risiko, og for dyra som blir utsatt for unødig stress og frykt.

Dyrevelferd, sikkerhet og kjøttkvalitet avhenger av at prosessen fra mottak på slakteriene til avlving foregår så skånsomt og stressfritt som mulig. Vi er alle opptatt av å ha god dyrevelferd på gården, og vi tar det som en selvfølge at slakteriene sørger for god dyrevelferd frem til avlving. Noe av ansvaret for dette ligger hos oss som avlere. Gjennom gode forberedelser fra fødselen fram til opplasting på slakdebilen kan vi sørge for at god dyrevelferd ivaretas i den siste etappen. Vi kan forberede slaktedyra våre på det som møter dem ved ankomst på slakteriene ved å sørge for god menneskelig kontakt, og gjøre dem vant til gulv/tak/vegger, innredning og fangfronter. Storfe som har gått ute hele livet med liten nærkontakt med mennesker vil oppleve det som ganske dramatisk å komme inn på et slakteri. Det er et fremmed miljø med nye lukter/lyder og innredninger, og avstanden er stor fra den beitesituasjonen de er vant til. Dyr som er utsatt for unødig stort stress i forkant til slakting kan få en forringet kjøttkvalitet på slakteskrotten. Mange av oss HC-avlere har returavtaler med slakteriene og selger kjøttet direkte til kunde, og et såkalt «stress-kjøtt» vil ikke bli godt mottatt hos våre kunder.

Det er også rapportert flere uønskede hendelser i forbindelse med transporten inn til slakteriene. Utfordringen her er at HC har sterk rangorden, og det å trenge dem sammen i bilen kan by på problemer. Ute på beite er de vant til store arealer og muligheten til å holde avstand til dyra med høyere rang. Inne på slakdebilen er det lite areal og de må stå tettere enn ved normal adferd.

NHCF synes det er beklagelig at rasen har fått et ufortjent dårlig rykte innad i slakteribransjen, og foreningen jobber aktivt sammen med Animalia for å se på forskjellige løsninger. Vi er klare på at alle har et ansvar og må gjøre en innsats for å få dyra egnet til både transporten og mottaket på slakteriene. Vi har tro på at vi skal finne løsninger sammen, men tiltak må iverksettes hos alle involverte parter. Hos enkelte avlere er driften ikke i tråd med gjeldene regelverk (Forskrift om

hold av storfe), og det er for dårlig opplegg med tilsyn, hus og sosialisering. Vi har alle et ansvar for å få dyra våre håndterbare og rustet til transport. Mange av HC blir slaktet rett fra beite og har knapt vært innomhus, dette er en dårlig løsning og disse dyra er lite samarbeidsvillige når de ankommer slakteriet.

NHCF mener at også slakteriene må være villige til å gjøre noen tilpasninger. De bør sørge for at de har nok plass og arealer til å ta motta dyr med store horn. Trange passasjer og fanghekker må kunne tilpasses dyras utforming og håndtering av dyr må kunne tilpasses rasens naturlige adferdsmønster.

I forbindelse med slakteribesøkene ble vi vist forskjellige systemer for immobilisering av dyra ved avliving. Noen systemer gir dyra stor bevegelighet, som er bra, men det bør være mulighet for bedre fiksering ved behov. Det er ikke bra dyrevelferd eller HMS å måtte skyte dyret flere ganger før de mister bevisstheten. God fiksering av hodet er eneste løsningen på dette.

Videre vil NHCF arbeide mot en felles løsning sammen med Animalia. Det har allerede kommet konkrete forslag fra Animalia som foreningen vil jobbe videre med. Det er helt avgjørende for fremtiden for HC i Norge at det blir en løsning som alle parter er fornøyde med. Hovedmålet er å redusere risikoen for uønskede hendelser i forbindelse med slakting av Highland Cattle til null. Dette vil sikre god HMS for slakteriene og god dyrevelferd for våre dyr helt til det siste.

Dyrskun

Som tidlegare år vil me stille med dyr på Dyrskun. Her blir det utstilling, auksjon og ikkje minst, temmekurs med Søren Brydsø. *Me sjåast!*

Det blir arbeid på fleire frontar for å betre sosialiseringa av dyra. Bygg og fikseringsmulighetar er ein av dei.

Nybygg

På Espevalen gård på Ulefoss i Telemark, bygger Hanne og Peter Köller nytt fjøs til høylandsfé. Det er snakk om et kaldtfjøs med talle. Planen er i hovedsak å bruke halmtalle, men flistalle er også aktuelt når tilgangen til strøhalm er begrenset som i år.

Det finnes et vidt spekter av bygninger for høylandsfé i Norge, og fellesnevneren er at det ofte dreier seg om små enkle bygg. I rettferdighetens navn skal det nevnes at det finnes høylandsfébesetninger i Norge som huses i store moderne fjøs, men langt de fleste har ofte tilbud om enkle skur, rundbuehaller osv. for å imøtekomme kravet om «tre vegger og tak».

De aller fleste besetninger i Norge drives ekstensivt, og en av de største utfordringene vi har i miljøet, er å få tilstrekkelig sosialiserte dyr. Godt sosialiserte dyr er en kritisk suksessfaktor for å drive effektivt og lønnsomt. Ikke bare med tanke på høylandsfé, men generelt i ammekuproduksjon. Det som er litt spesielt med høylandsfé er at vi i snitt muligens har mindre sosialiserte dyr enn hva man ser hos andre raser.

På Espevalen er man overbevist om at fjøset vil være et viktig hjelpemiddel hva gjelder sosialisering. Dyra vil gå ut og inn som det passer dem, men uteområdet er begrenset og all føring vil skje inne. Det er fagfront på samtlige eteplasser, og fleksibelt innredningssystem. Fjøset vil primært bli brukt til høylandsfé i perioden oktober – mai.

Tar man en titt på statistikken, ser man at Skotsk høylandsfé er blant rasene med klart minst kalvingsvansker, samtidig som rasen

har relativ høy kalvedødelighet. Dette virker i utgangspunktet som en selvmotsigelse, men forklaringen er trolig veldig enkel. Det er reelt sett riktig at kalvingene nesten uten unntak går greit. Utfordringene ligger i det som skjer etterpå. Vi har snakket med flere med høylandsfé som til tross for drift i mange år, knapt har vært vitne til en kalving. Da Hanne og Peter skulle starte opp, ble de fortalt at kuene gjemte seg vekk i skogen når de skulle kalve, og kom fram med kalven to – tre dager etterpå. Slik er det ofte, men langt fra alltid. Med tanke på bekker, grøfter, skrenter osv. er fellene mange. Er kua i tillegg utrygg rett etter kalvingen, vil kalven kunne få voldsom medfart av ei ku som i stresståka trykker kalven til bakken når den forsøker å reise seg. Videre har man ingen garanti for at kalven får i seg råmelk tidlig nok. Døde kalver som blir funnet, er som regel store og velskapt, så sannsynligheten for at noe av det forannevnte har slått til er stor.

Med kalven som avkastning i ammekubesteningen er det viktig å redusere tapet, og et fjøs med kalvebinger for å sikre kontrollert kalving, og med muligheter til å sette kua fast, er nyttig. Fjøset på Espevalen vil ha en fast kalvings- og sykebinge, men med mulighet til å sette av ytterligere to binger. Bygget er dimensjonert for drøyt 25 ammekuer, så tre binger bør normalt holde. Selv når en prøver å få mest mulig konsentrert kalving. Det blir videre anledning til å dele inn i forskjellige dyregrupper.

Bygget er i tre, og for driverne har det vært viktig å bruke lokale og regionale leverandører. Egeninnsatsen er betydelig og budsjettet er på drøyt to millioner kroner. I utgangspunktet bygges fjøset for høylandsfé, men det er selvsagt rasenøytralt. Fjøset er planlagt ferdig i løpet av høsten.

v/ Peter A Köller

TYR Vestfold

Her i Vestfold har vi i likhet med mange andre fylker hatt en varm og tørr sommer. Det har ført til en del problemer med å få inn nok grovfôr og brunsvidde beiter som fører til tilleggsfôring. De fleste fikk en ok 1. slått med god kvalitet, men stort sett lavere avling enn vanlig. Noen har fått tatt en 2. slått, men det har gitt svært dårlig mengde.

Enkelte reduserer besetningen sin og tenker nytt i forhold til hva som er mest lønnsomt. Det ser ut til at de fleste avvenner kalvene sine tidligere enn de pleier.

Nå treskes det for fullt og halm blir pressa og amoniakkbehandla. Det er store variasjoner på kornavlingene, mye lave strå som fører til lite halm. Det ser ut til at de fleste ikke kutter halmen, men har laget seg avtaler med husdyrprodusenter.

Nå har vi fått litt nedbør og det begynner så vidt å bli grønt igjen. Vi håper dermed på en 3. slått, noe som så utenkelig ut for en kort stund siden.

TYR Vestfold hadde sommermøte hos Kjell Bredholdt i Stokke onsdag 8. august. Vi var ca. 40 med stort og smått som hadde en trivelig kveld med god grillmat fra Nortura, natursti for

barn og omvisning på gården. Per Brenne fra BB agro var gjest og snakket litt om innredning og tanker rundt talle kontra liggebås.

TYR Vestfold har dratt i gang en studiering for damer. Vi har nå hatt to samlinger og har avtalt et nytt møte i slutten av august. Vi møtes hos hverandre og ser på fjøset, spiser god mat og er innom mange viktige tema i løpet av kvelden. Dette har vært populært og vi har vært opptil 15. Alle damer med ammeku fra Vestfold er velkomne.

Hoof Bandasje

Fra kr 280,00

Ferdig forbinding - klar til bruk.
10 stk/pk. Tre ulike str.

Klauvboks

To modeller, med og uten bunn.
Pris fra kr 18000,00.

Hodelås

Kr 1700,00

For melkeku! Enkel montering
på fanghekkene.

nessemaskin

Tlf. 57 69 48 00

www.nessemaskin.no

Alle priser er uten moms.
Fraktfritt ved ordrer over 2000,00 + mva. (med få unntak)

BESETNINGSANNONSER

<p>Aberdeen Angus Høystad Angus Svein Eberhard Østmoe Hammarvegen 27 2480 Koppang Telefon: 907 94 273 Høystad Angus er på Facebook</p>	<p>Charolais Dillerud Charolais Knut Otto Espeseth Fjellskarveien 17 3073 Sande Telefon: 33 77 06 56, 908 67 344 E-post: knutotto49@hotmail.com</p>	<p>Hereford Lønsnes Poll Hereford Kjell Kaurstad 2634 Fåvang Telefon: 905 77 767 E-post: kaurstad@online.no</p>	<p>Simmental Skjølaas Simmental Odd Henning Skjølaas Dystlinna 189 2847 Kolbu E-post: vibtof@gmail.com</p>	
<p>Aberdeen Angus Li Angus Steinar Schanke 6873 Marifjora Telefon: 402 44 688 E-post: sschanke@online.no</p>	<p>Charolais Nyheim Charolais Bertil Nyheim og Kristine Fagerland 7944 Indre Nærøy Telefon: 951 81 595 E-post: bertil.nyheim@gmail.com www.nyheimgard.no</p>	<p>Hereford Rindal Hereford Anne og Thomas Rindal Ø-Rindal 2607 Vingrom Telefon: 61 26 21 07, 930 83 866 E-post: rindalfarm@gmail.com</p>	<p>Simmental Thorshov Simmental Jørgen Thorshov Hammerenveien 497 1912 Enebakk Telefon: 917 32 569 E-post: jorgen.thorshov@online.no</p>	
<p>Aberdeen Angus Holthe Angus Reidun og Bernhard Weum Holthe 3330 Skotselv Telefon: 32 75 61 07, 957 22 551 E-post: bern-w@online.no</p>	<p>Charolais Søndre Huser Charolais Ingar Andersen og Anita Johnson Hagaveien 735 1929 Auli Telefon: 957 86 822 E-post: ingarandersandersen@gmail.com</p>	<p>Hereford Deset Hereford Anne Dieset og Ludvig Fjeld Desetvn. 196 2450 Rena Telefon: 905 06 986 E-post: ludvig.fjeld@gmail.com</p>	<p>Simmental Hægeland Simmental Ingmund Skårland Hægeland, Kvås 4580 Lyngdal Telefon: 38 34 77 69</p>	
<p>Aberdeen Angus Grani Angus Harald Dahl Nannestadvegen 79 2034 Holter E-post: grani.gaard@gmail.com</p>	<p>Charolais Jahrengard Charolais Per Øivin Sola Jahren Søndre 3070 Sande Telefon: 412 37 312 E-post: sola@jahrengard.no</p>	<p>Hereford Lilands Hereford Terje Liland Liland 4438 Sira Telefon: 38 37 59 42</p>	<p>Simmental Morken Simmental Anders Morken 2647 Sør-Fron Telefon: 905 02 125 E-post: andmorken@bbnett.no</p>	
<p>Aberdeen Angus Nordstu Angus Ståle Westby Nordstu, Retterstadv. 33 2353 Stavsjø Telefon: 913 23 504 E-post: stalwes@bbnett.no</p>	<p>Charolais KB Charolais Kjell Bredholt Rørkollveien 31 3160 Stokke Telefon: 915 34 422 E-post: bredho@online.no</p>	<p>Hereford Skjåtvætt Gård Hølandsveien 355 1903 Gan Telefon: 63 88 76 20, 918 48 375 E-post: skjåtvætt@online.no</p>	<p>Tiroler Grauvieh Røstad Tiroler Grauvieh Magnus Hauge Børtvevannsveien 336 1730 Ise Telefon: 419 04 628 www.rostadiroler.no</p>	
<p>Aberdeen Angus Molland Angus Anne Lise og Thorstein Molland 6869 Hafslø Telefon: 57 68 41 44, 981 34 573 E-post: liherjm@online.no</p>		<p>Hereford Søndre Årø Hereford Søndre Årø Gård 3135 Torød Telefon: 33 38 44 34, 913 07 878</p>	<p>Tiroler Grauvieh Aas Tiroler Grauvieh Anders Aas Åsveien 43 1900 Fetsund Telefon: 63 88 01 52, 454 01 671 E-post: roosaas@online.no</p>	
<p>Aberdeen Angus Sjøvoll Angus Jorunn og Inge Grønli Hølundveien 3501 7213 Gåsbacken Telefon: 915 47 205, 72 85 07 38 E-post: ingegronli@gmail.com</p>		<p>Hereford Vestgård Hereford Tord Fuglem Vestgårdveien 7 1735 Varteig Telefon: 917 80 745 E-post: tordfuglem@gmail.com</p>	<p>Tiroler Grauvieh Hanto gård Anita Høidalen Hantovegen 145 3825 Lunde Telefon: 402 88 665 E-post: an-hoei@online.no hantogaard.123hjemmeside.no</p>	
<p>Aberdeen Angus Holen Angus Jørn Terje Dragly Tøråskvernvegen 210 2435 Braskereidfoss Telefon: 405 40 090 E-post: jt@dragly.com</p>		<p>Hereford Birkeli Hereford Gjermund Birkeli Arnøyveien 129, 8135 Sørarnøy Telefon: 992 93 710 E-post: gjermund@birkelihereford.com www.birkelihereford.com Birkeli Hereford er på Facebook</p>		

DRØV Grovfôdrøyer

- din redning ved lite grovfôr

Utvalgte råvarer og bufferstoff bidrar til at **DRØV Grovfôdrøyer** opprettholder et godt vommiljø, selv ved høy tildeling. Tilpasset innhold av protein dekker vedlikeholdsbehovet.

Kan gis etter appetitt ved gradvis tilvenning.

**Storfe
Geit
Sau
Hest**

Kontakt din lokale Norgesfôrbedrift:

- Fôrrådgiving
- Bestilling

www.norgesfor.no

Følg oss på Facebook! /
Norgesfor

Alltid der for deg

NORGESFÔR

SPAR TID

MED NYTT GJERDESYSTEM

- Tåler store påkjenninger
- Lett å vedlikeholde
- Kan ha lange strekk mellom pålene

FLEKSIBELT

Velg høyde, antall og type tråder, med eller uten strøm. Avstand mellom stolpene etter underlag.

ENKELT

Oppsettingsarbeid reduseres med 50-70%. Lett å tilpasse ved ujevnt terreng, fjellnabber, veier og bekker. Få deler.

SOLID

Lengre levetid enn dagens løsninger. Ingen rustproblemer!

Systemet er utviklet av norske bønder med lang erfaring fra utfordrende gjerdarbeid

www.gjerdssystem.no

Gjerdssystemet består av:

VESHOVDA MAXI

VeshovdaMAXI-brakett

benyttes som:

- Trådholder for jernpåler
- Topptrådholder for trepåler
- Feste for skråstag
- Forlengelse av gjerdestolpene
- Oppstrammer av tråd

VESHOVDA MINI

VeshovdaMINI-brakett benyttes som trådholder for trepåler, samt vegg. Er spesielt utformet til å passe trepåler av ulik diameter og utforming.

VESHOVDA STRAMMEVERKTØY

Spesialverktøy beregnet for oppstramming av tråd.

I fjor giftet vår fagkonsulent Solvei Cottis Hoff seg med sin Øyvind Froknestad

KLIMA OG BEITE

på høstens messer og arrangementer

Høstens messer og arrangementer utgjør blant annet en viktig møteplass der bøndene kan utveksle erfaringer og snakke med hverandre og representanter fra ulike organisasjoner.

Tekst: Eli Hveem Krogsti

Men disse arrangementene er også en arena hvor landbruket kan presentere seg på en positiv måte for et bredt publikum. På mange måter er dette en av de viktigste arenaer for å møte forbrukerne. TYR ønsker derfor å være til stede på de største messene med både utstillingsdyr og stands. I tillegg vil representanter fra de ulike fylkeslagene engasjere seg i lokale arrangementer over hele landet utover høsten.

Tidspunkt	Messe	Sted
31. august – 2. september	Dyregod-dagane	Batnfjordsøra
14. – 16. september	Dyrsku'n	Seljord
8. – 11. november	Agroteknikk	Lillestrøm

TYR vil delta ved følgende arrangementer høsten 2018: I tillegg til storfeutstilling med ulike raser vil hovedtema for høstens utstillinger være ammekua sin plass i klimaregnskapet. Produksjon av rødt kjøtt har i ulike medier fått et ufortjent stempel som klimaversting på grunn av drøvtyggernes naturlige produksjon av metan ved nedbryting av organisk materiale. Gjennom høstens kampanje ønsker vi å nyansere bildet den allmenne forbruker har om norsk storfekjøttproduksjon og de verdene dette innebærer for en bærekraftig, norsk matproduksjon.

Kulturlandskap, bærekraftig avl og klimafokus

TYR er opptatt av ammekua sitt potensiale til å produsere mat på norske ressurser. Beitebruk i områder der annen mat ikke kan dyrkes samt ivaretagelse av kulturlandskapet gir verdier i form av økt nasjonal selvforsyningsgrad og grunnlag for friluftsliv i skog og mark. I tillegg er beiting i utmark et viktig element i forhold til klima og global oppvarming.

Avlsarbeidet baseres på bærekraftige verdier. Målet er funksjonelle og friske dyr med stort grovfôropptak og god fôrutnyttelse samt gode moregenskaper. Gjennom vårt fokus på et bærekraftig avlsarbeid og utnyttelse av lokale, naturgitte ressurser bidrar TYR og ammekuproduksjonen til løsningen på de klimatiske utfordringene vi står overfor.

Dyrskun 2018

Tekst: Lina Aasan

Dyrskun i 2018 går av stabelen 14. september – 16. september. TYR har i år fått større plass og skal ha dyr der hele helgen!

Program:

Freitag
16.00 utstilling
18.00 premieutdeling

Lørdag
16.00 Kviceauksjon

Søndag
12.00 temming av høglandsfekviger
15.00 temming av høglandsfekviger

Utstillingen

Dyrene stilles i to klasser: ku med kalv og kvige. De blir bedømt for eksteriør, lynne og bevegelse. De blir premiert for best in show (1.a premie i hele utstillingen), best i motsatt rase (2.a premie i hele utstillingen), best i rase (kun hvis

en rase stiller i to klasser) og første, andre og tredje premie i hver rase. Rasene som stiller i år er Simmental, Hereford, Angus, Limousin, Tiroler Gråfe og Highland cattle. Dommer er Kristian Heggelund.

Auksjon

Kviceauksjonen på lørdag ettermiddag blir et show med mye liv. Her blir det stemning og risiko for å bli dratt med. Auksjonarius er Håkon Marius Kvæken.

Temming

Dansken Søren Brydsø demonstrerer og lærer deg hvordan du kan temme uhanterte dyr rett fra beite på fem minutt! Dette må dere ikke gå glipp av!

Informasjonsbrosjyrer og film

Kampanjen har tidligere i sommer vært synlig i sosiale medier og på vår nettside i form av artikler og filmsnutter som setter fokus på verdigrunnet ved ammekuproduksjonen. Utnyttelse av ulike typer beiteområder, nøysomhet og dyrevelferd i form av at kalven får gå sammen med mor i beitesesongen er blant verdene vi ønsker å sette fokus på. I tillegg vil bærekraftig avl og landbrukets eget initiativ til utvikling av beregningsmodeller for klima-utslipp for rådgiving på hvert enkelt gårdsbruk stå sentralt.

Ny og kompakt fullfôrmikser fra Fjøssystemer

I samarbeid med BvL har Fjøssystemer utviklet en ny fullfôrblender. Mikseren har gjennomgått en testperiode i Norge og de første eksemplarene er allerede solgt. Mikseren krever liten plass og strøm, men gjør samme gode jobben som de større mikserne fra BvL.

Utviklet for norske forhold

Fullfôrblenderen har fått navnet FS Kompaktmikser, og er spesielt utviklet for norske forhold. Den leveres med et standard utstyrsnivå, men det er på ingen måte gått på akkord med BvL sin kjente kvalitet. Samtidig er FS Kompaktmikser en fullverdig mikser på lik linje med de større mikserne fra BvL. Den fysiske størrelsen gjør at den vil passe inn på gårder der plass er en utfordring. Mikseren har en lengde på 309, bredde på 223 og en høyde på 209 cm. Motoren er på kun 11 Kw (40 Amp ved 230V og 25 Amp ved 400V). Vekten på 2700 kg gjør at mulighetene for plassering blir fleksibel. Med en størrelse på 8,1 m³ er det god plass til to rundballer i blandekaret.

Plugg og kjør

Den nye mikseren har fokus på lave driftskostnader. Installasjonen er meget enkel, og i prinsippet kan bonden montere den selv – «Plugg og kjør». Mikseren har inntil fem justerbare kniver og samme solide stålkonstruksjon som de større mikserne fra BvL. Den leveres med komplett styreskap, og er klargjort for automatiske utføringsløsninger for de som ønsker det. Stor pågang – bestill raskt for levering høsten 2018.

www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3178 Våle
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

BRSV og BCoV, smittsom hoste og –diare

Nå kartlegges smittestatus i alle storfebesetninger

Spredningen av disse to virusene er redusert med 25 % på to år. Det utgjør en besparelse for næringa på om lag 20 mill. Prosjektet for bekjempelse av BRSV og BCoV vil prøveta alle storfebesetninger med avlsdyr vinteren 2018/2019.

Før november får alle storfeprodusenter med avlsdyr, tilsendt utstyr for uttak av prøver. Ammekuprodusentene får utstyr til blodprøver og melkeprodusenter får utstyr til samlemelk-prøve av førstelaktasjonskyr. Veiledning for prøvetaking følger sendingen.

Prøvetaking

I ammekubesetninger tas blodprøve av fire kalver over seks måneder. I melkekubesetninger tas melkeprøve av fire 1. gangs-kalvere eller blodprøver av fire kalver over seks måneder.

Prøvene analyseres for antistoff mot virus. Når antistoff ikke påvises indikerer det at dyra ikke har vært i kontakt med virus.

Gratis analyse i 2018 og 1. kvartal 2019

Ut 1. kvartal 2019 er det gratis analyse av prøver ved TINE Mastittlaboratoriet i Molde. Prøver fra melkekubesetninger kan sendes inn med tankbilen. Prøver fra ammekubesetninger må sendes med posten.

Både melkeku og ammeku

I besetninger med både melke- og ammekyr vil normalt smittestatus være den samme i hele besetningen. Dersom du etter diskusjon med din veterinær mener at mjølkekuenheten og ammeku-enheten er smittemessig adskilt, skal du ta prøver i begge enheter.

Hvorfor skal alle ta prøve?

Ut fra alle prøvene som er sendt inn vet vi at bortimot åtte av ti besetninger er virusfri. For å forebygge smittespredning er det veldig viktig å vite hvor det kan være virus. Spesielt trenger livdyrformidling og inntransport av slakt denne informasjonen for å smittesikre transport av dyr. Det samme gjelder for veterinærer, inseminører, rådgivere og annet servicepersonell. Det er også positivt og motiverende for deg som dyreeier å få svar på at det ikke er virus i besetningen.

Det siste året har store områder av landet ikke hatt de to virusene. Det gjelder Nord-

Norge, store deler av Østlandet og store deler av Trøndelag. Det er kun Vestlandet som har hatt relativt stor spredning. Hvis alle gjør en liten innsats vil vi antakelig få enda mindre spredning kommende vinter.

Hva kan du gjøre for å forebygge virus i din besetning?

Virus dør ut av seg sjøl. Svært få besetninger har virus etter en varm sommer. Du skal kun tenke på hvordan du unngår å få inn virus på nytt.

Virus kommer inn med livdyr og folk. Må du kjøpe dyr er det viktig å sjekke status i selgerbesetning og kun kjøpe fra grønne besetninger. Isolert oppstalling av innkjøpte dyr i tre – fire uker vil også redusere risiko for at dyra sprer eventuell smitte. For å hindre at folk drar med seg smitte er det viktig å ha ei smittesluse, der det skiftes klær og skotøy. Det må også være mulig å vaske hender og utstyr.

Lykke til med prøvetaking!

www.fatland.no

Velg Fatland du også!

Fatland vil ha norskprodusert kjøtt, derfor satser vi tungt på kjøttfe!

Vi er med fra bås til bord: Fra rådgivning og livdyromsetning hos produsent, via slaktning og skjæring, til produksjon av gode kjøttvarer!

Fatland Jæren
Fatland Oslo
Fatland Ølen

97 97 21 20
48 08 60 06
97 98 55 22

Fatland

Når virkeligheten styrer

I fjøs og beite

Lite fødselvansker
Høye avvenningsvekter

På fôringslinja

Høy tilvekst
Minimalt med fettavleiring

På slakteriet

Høye slaktevekter
Meget bra klasser
Høy kilopris

Seminsalg

Sjekk ut vårt utvalg i oksekatalogen. Et bredt utvalg som gir kjemperesultater i melke/bruks- og renrase-besetninger.

Avlsutvikling

God utvikling på:

- Fødselsvekt
- Tilvekst
- Slaktevekt
- Klassifisering

I tillegg jobber vi aktivt med å forbedre moregenskapene til rasen.

Norsk
Charolais

Web: www.charolais.no

Facebook: Norsk Charolais

Hovedsamarbeidspartnere på Staur

Bingesponsorer på Staur

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

BB Agro v/Per Brenne
tlf. 69 12 68 00

Ifor Williams Norge AS

www.ifor-williams.no
tlf. 62 34 41 41

Reime
REIME AGRI AS

Reime Agri AS v/Odd Jan Dybing
tlf. 51 79 19 27/930 19 366

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Fjøssystemer
tlf. 61 28 35 00

Fatland

Fatland v/Axel Dønnum
tlf. 976 92 650

ANIMALIA
FAGSENTERET FOR KJØTT

Postboks 396 – Økern, 0513 OSLO
tlf. 22 09 23 00
e-post: animalia@animalia.no

NORGESFØR

Kjedeselskap: Norgesfôr AS, tlf. 22 40 07 00
Kontakt din lokale Norgesfôr-bedrift
www.norgesfor.no

 FURUSETH

Vardevegen 50, 2072 Dal
tlf. 63 97 70 10
e-post: furuseth@furuseth.no

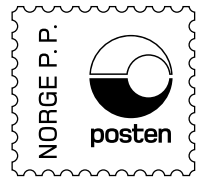
Langsiktighet, sikkerhet og best økonomi

Enten du er storfeprodusent med 2 års produksjonssyklus eller kyllingprodusent med 30 dagers oppføringstid, så ligger det et langsiktig perspektiv bak investeringene dine.

Da er det trygt å ha en samarbeidspartner med den samme langsiktigheten som selve grunnlaget for sin virksomhet. En samarbeidspartner som også garanterer for avsetningen din, uansett hvor du bor eller hvor stor produksjon du har. Men kanskje aller viktigst: En samarbeidspartner med et overordnet mål om å bidra til best økonomi for bonde - både på kort og lang sikt.

Nortura

Hvorfor fanghekk fra BBagro?

To rør i innfestning gir styrke og stabilitet.

NYHET:
BBagro-
hekken
Diam. 230 cm
Høyde: 160 cm

Ren og ryddig boks! – Med stabile sveiver for alle operasjoner. Kan brukes for transport av enkeltdyr opptil 1400 kg.

Hodeløfter for innlegg av bolus.

Marechalle veieplatteform

- Rustfri veieplattform
- Kan legges i behandlingsboksen
- Tru-test vektceller.
- Mål: 2,20 x 0,80 m.
- Vekt: 55 kg

Føringsskasse m/u fanghekk.

Kraftfôrautomat for kalv på beite. Forgården skal **ikke** ha tak som beskytter de dominerende kalvene mot sol og regn!
To modeller; 720 liter/1300 liter.

Vi er behjelpelig med planløsninger.

BB agro
Kunnskap og kvalitet
HUSDYRTEKNIKK

Telefon: 69 12 68 00

www.bbagro.no